

Наше Слowo

PIK LXVI № 3 (3310) WARSZAWA, 17 SIECZNIA 2021 ROKU
CІНА – зл. 4,30 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Молодіжний ярмарок онлайн

Ведучі: Анна Петрецька та Оля Котовська з театру «Навпаки»

Гурт «Coolбаба»

Скріншот з відео

Наймасштабніша українська молодіжна музично-театральна подія 2020 року відбулася 44-й раз. Звичайно, йдеться про Молодіжний ярмарок у Гданську «JarmaRock FEST», який через карантинні обмеження вперше пройшов у онлайн-форматі. Чи така форма привабила глядачів?

Головна мета цьогорічного фестивалю — показати сучасне мистецтво. Саме тому захід відбувся під гаслом «Іде нове». Окрім концертів на віртуальній сцені «JarmaRock FEST», глядачі мали нагоду послухати сучасну поезію, яку читали актори театру «Навпаки» з Гданська, подивитися акробатичне танцювальне шоу та взяти участь у дискусії про культуру в часи пандемії.

— Якби Ярмарок відбувався у звичному форматі, я би обов'язково поїхала. Я по-особливому ставлюся до цієї події. Тому рада, що вона відбулася у 2020 році, навіть попри те, що це був лише онлайн-формат, — говорить Юстина Блюй, співачка, яка зараз співпрацює з Національною оперою у Варшаві. — Щиро кажучи, насамперед мене цікавило навіть не те, хто цьогоріч виступатиме. Важливим був уже сам факт — що молодь таки вирішила організувати фестивалю.

Українка із власного досвіду розуміє, що провести онлайн-концерт набагато важче, адже глядача треба «заманити» до екрану.

— Коли я брала участь у новорічному онлайн-гала-концерті у Національній опері, я думала: хто взагалі включить комп'ютер і захоче подивитися цю подію? Думаю, що навіть якщо до онлайн-концерту приєднається десять людей, його все одно варто проводити, — вважає Юстина Блюй. У попередні роки вона й сама виступала на сцені Ярмарку.

Враховуючи кількість глядачів 44-го «JarmaRock FEST» на фейсбук-сторінці та ютуб-каналі, можна сміливо сказати, що аудиторія була майже такою самою, як і у 2019 році. Через зміну формату фестиваль довелося «розтягнути»

на кілька днів. «JarmaRock FEST» проходив з 7 по 12 грудня.

— Я вважаю, що близько тисячі людей, які взяли участь в онлайн-заході, — це дуже гарний результат, — зазначає Андрій Олійник з Лігниць. Він є членом колективу «Гилля», який брав участь у фестивалі. Музикантові особливо сподобалася режисерія заходу та його ведучі — актори театру «Навпаки». — Усе зробили з почуттям гумору та зі смаком. Попри те, що на організацію події було мало часу, я вважаю, що все було прораховане до деталей.

Два концерти Ярмарку Андрій подивився в інтернеті разом з друзями.

— Щиро кажучи, мене цікавили виступи й інших гуртів, і фестиваль загалом. Вийшло професійно.

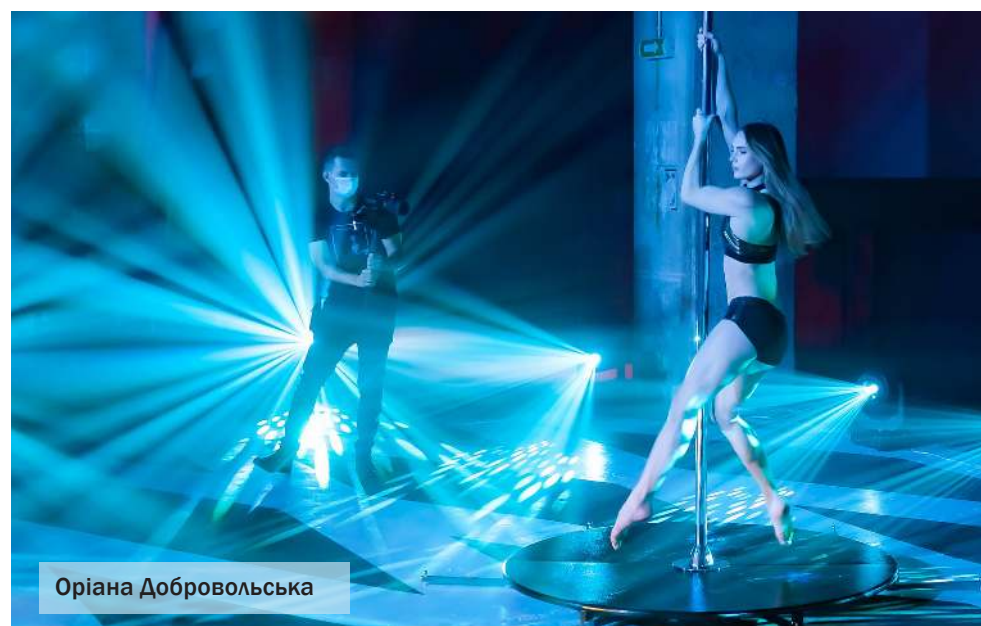
Андрій Олійник вважає, що рівень телепродукції Ярмарку можна порівняти з фестивалем «ТОРtrendy» у Сопоті, у якому він брав участь кілька років тому як член колективу «LemOn».

Аркадій Путько, який багато років долучався до проведення Ярмарків, говорить: вдалим рішенням було не транслювати два концерти («Молода Муза» та «Іде нове»), дискусію та презентацію поезії в один день.

— Кожен із нас через пандемію уже звик шодня сидіти по 6-7 годин за комп'ютером. Але одна справа — це працювати, а інша — дивитися якийсь захід. Це було би виснажливо. Тому добре, що організатори поділили весь фестиваль на кілька частин і кожен показували в інший день, — зауважив Аркадій Путько.

Він подивився Ярмарок зі своєю сім'єю.

— Хоча мої діти ще маленькі, я хотів показати їм фестиваль, просто щоб

Оріана Добровольська

вони не забували про цей український захід. Мене теж цікавило як буде сконструйована уся подія. Під час концертів ми з друзями ділилися своїми спостереженнями на фейсбук, обмінювалися фотографіями з попередніх Ярмарків. Нам просто хотілося мати якийсь «замінник» з подій минулих років, обов'язковим елементом яких були зустрічі й розмови.

На думку Аркадія, деякі ідеї 44-го онлайн-фестивалю можна було би використати у майбутньому.

— Уже кілька років на Ярмарках можна побачити різні мистецькі форми — не лише музичні. Одного разу учасники навіть малювали мурал. Під час 44-го Ярмарку презентували жанр pole dance, тобто танці з гімнастичними вправами на жердині, та повітряно-акробатичні номери. Це зробило подію цікавою візуально та більш різноманітною. Думаю, що такі елементи могли би стати постійною частиною Ярмарків, які будуть відбуватися вживу, — вважає українець із Гданська.

«JarmaRock FEST» був лише одним із кількох заходів, які провели українські організації у Польщі. Це зауважують також представники молодого покоління громади.

— Я дуже вдячна організаторам фестивалю, що, попри дуже короткий час на підготовку — один чи два місяці — вони все ж його зробили. До того ж, усі виконавці приїхали та заграли концерт на ярмарковій сцені у Гданську, — каже Ксеня Комар, студентка з Кракова.

Вона багато років їздила на молодіжний фестиваль. Зараз дивилася «JarmaRock FEST» в інтернеті. Утім, на її думку, чим довше ми будемо змушені проводити події в онлайн-режимі, тим менше вони приваблюватимуть глядачів.

— Це може втомити людей. Тому не треба «через силу» організувати всі українські події, — вважає студентка з Кракова.

Така ситуація виснажує і самих виконавців.

— Щодня, прокидаючись, я думаю — коли вже можна буде виступати на концертах перед публікою вживу. Бо тоді відчувається енергія і найбільший кайф. Маю надію, що так буде вже цього року. Зокрема і на наступному Ярмарку, — підсумовує Андрій Олійник.

Відео з Ярмарку можна дивитися на фейсбук-сторінці та каналі Youtube (JarmaRock FEST). ■

Павло ЛОЗА

Фото з фейсбук-сторінки Ярмарку

Переосмислення і багатозначність символів – дорога у нове майбутнє

ІГОР ІСАЄВ,
журналіст

Перед самим Святвечором за юліанським календарем польські націоналістичні медіа розповсюдили інформацію: вїт гміни Громадка у Нижній Силезії Дарій Павлище – бандерівець. Від «приятелів» читачів вїт отримав свою порцію «уроку польськості». Проте вразило в цій історії саме зацементоване в 1940-х роках сприйняття символів.

58-річний Дарій Павлище – окрім того, що є досвідченим політиком на рівні самоврядування та має докторську ступінь – бере участь у житті української та місцевої греко-католицької громади.

«Різдво – це особливий час для кожної людини. Тоді ми складаємо побажання рідним, друзям, ділимося проскоурою та співаємо різдвяні колядки. Це той блаженний час, коли ми широко молимося і дякуємо Богу за все. Нехай ці свята будуть для кожного особливими і принесуть радість та щастя у кожному сім'ю. Бажаю усім вам міцного здоров'я та миру», – написав він українською мовою напередодні свят за східним обрядом у своєму блозі. «Слава Україні! Героям слава!» – закінчив він короткий допис, котрий проілюстрував фотографією дівчинки у вишиванці на фоні ялинки, що тягнеться за чимось рукою.

Ці два останні елементи викликали обурення україноненависницьких медіа. Дівчинку вони представили такою, що робить «гайль», а останню фразу називали «бандерівським привітанням». Нацисти – значить, Бандера – значить, злочини проти поляків – значить, депутат місцевого самоврядування з Єленьої Гори Маріуш Герус вже каже порталу «Kresy.pl»: «Для мене це звучить так, ніби хтось сказав: „Здорового, веселого, мирного Різдва і щасливого Нового року. Гайль Гітлер!“».

І полетіли заголовки: «Бандерівське привітання у різдвяних побажаннях вїта польської гміни», «Паскудна провокація голови польської гміни», «СКАНДАЛ! Голова гміни у Нижній Силезії публікує допис із бандерівським гаслом та дівчиною, що робить гайль». Досить маніпулятивна та віддалена від оригіналу інтерпретація на очах перетворюється вже на безсумнівний факт.

Вочевидь, як факт це сприйняли і читачі, які винагородили свого антигероя дня епітетами, метафорами й порівняннями. «Він повинен перестати бути вїтом, бажаю йому всього найгіршого в Новому році!» – пише миловидна жіночка в окулярах, що має на профілі фотографії з відпочинку на морі. «Щось подібне на польській землі? Можливо, він також створить коло бандерівців у гміні?» – додає інший, без фото. «Завтра я хочу побачити допис про те, що його звільнили та вислали з країни», – каже третій, із фото з мікрофоном на концерті. У закритих групах користувачі більш рішучі: «Співвітчизники з Єленьої Гори, стежте за цим, у моєму повіті також є багато елемен-

ту після акції „Вісла” і багато свіжого лайна приїжджає з бандерланду» або «Паршивець!!! Для такого сміття існує лише одне... 9 мм, не замислюючись!!!». В локальному форумі Громадки хтось навіть створив тему: «БАНДЕРІВЕЦЬ – ВІЙТ ГРОМАДКИ?». Ця тема – серед найбільш популярних, її більше коментують, ніж теми про сміття чи коронавірус в повіті. Посипалися рейтинги вїта Павлища (який стоїть на чолі гміни з 2006 року) на профільному порталі portalsamorzadowy.pl. Абсолютна більшість поставлених йому негативних оцінок – з останніх днів, а в коментарях повторюється «Znajdzie się kij...».

Ця історія має кілька аспектів. По-перше, новину зробили ні з чого, до того ж на основі брехливої інтерпретації. Досвідчені редактори називають цей метод «новина без новини». Новиною може бути подорожчання вивозу сміття – проте не чийсь допис у фейсбуці. А тут навіть не йдеться про сам допис, тільки про те, як хтось його сприйняв. Такий трюк нерідко застосовує російська пропаганда, щоб промивати людям мізки.

По-друге, це чергове полювання кресового середовища на відьом і вигаданих «бандерівців». У ньому є кілька простих символів-подрознювачів: «Слава Україні!», червоно-чорні кольори чи згадка про Бандеру. Тут важливо, щоб ці прості тригери підхопило якнайбільше людей, не обов'язково високоосвічених, радше навпаки. Вони полюють на простий меседж, не враховують контекст, не сприймають інші трактування. Це дуже яскраво проявилось під час процесії в Перемишлі 2016 року – коли

роздерли сорочку, «бо бандерівська», коли будь-який прояв українськості сприймався як «поширення тоталітарної ідеології», коли «Червону калину» прирівняли ледь не до «Die Fahne hoch», гімну нацистської НСДАП.

Цей процес подібний до культу Степана Бандери, якого звеличували й осипали прокльонами. Міфологія, що народилася навколо його особистості, живе власним життям. Існує щонайменше три міфічних «Бандери». Перший, ура-патріотично-український – найвищий вияв національної держави (дарма, що фашистської). Другий, український інтелігентський – символ відчайдушної боротьби за незалежність. Третій, російсько-польський – жорстокий український терорист та вбивця, антисеміт, полонофоб і русофоб.

Ізраїльський історик Юваль Ной Харарі у своїй книжці «21 урок для XXI століття» пише, що найближчим часом успішними будуть ті, хто «буде постійно переформатовувати себе і шукати нову ідентичність, щоб не залишитися на узбіччі економічних і суспільних процесів – це стосується не тільки професії, а й політичних поглядів, естетики». «Через 30 років оригінальність стане новою нормою, а гнучкість мислення – ключовим навиком», – запевняє він.

Невміння і небажання сприймати різні контексти і відтінки хоч би привітання «Слава Україні!» – це якраз про норми того, що вмирає. Натомість те, що українці змогли переосмислити, до того ж по-різному, і Бандеру, і пов'язану з ним атрибутику, – це якраз і є дорогою в нове майбутнє. ■

ЗАПИСКИ МІГРАНТКИ

Всесвіт усе чує!

Розпочавши писати і знімати відео для «Нашого слова», я паралельно влаштувалася в «Залі забав» для дітей, де в мої обов'язки входило: приготування різних видів кави, протирання столів, прибирання в залі, приймання замовлень, приготування різних коктейлів та робота з касовим апаратом. Досвіду, як ви вже зрозуміли, в мене ніколи не було, тож довелося вчитися протягом кількох годин. Власники кав'ярні вимагали від мене особливих навичок продавати та іноді навіть готувати страви, що були в меню закладу.

Я була універсальним солдатом, котрий швидко навчився робити все, що вимагалось. У шаленому ритмі пропрацювала перші 10 годин, вийшла з тор-

говельного центру і ледь не зомліла від болю в спині, ногах та тілі. Але солодкий присмак того, що я знайшла роботу і мені не доведеться повернутися додому, ліквідував увесь біль.

Наступного дня прокидаюся о шостій ранку, біжу на зупинку, слухаю «Sanah» і посміхаюся світові, розсилаючи промені радості і щастя. Приїхала на роботу, а директори тут же викликають мене «на килим», бо я не перевірила наявності сиру в холодильнику. Після моїх слів, що це не мої обов'язки, менеджерка написала на мене догану, і я продовжила працювати. Дивно, але на другий день не було жодного клієнта, і моя колега сказала: «Єва, роби зайнятий вигляд, придумай собі щось, протирай столи, подивись прострочені продукти або що. Але не стій, бо відправлять додому». Я дуже здивувалася, але зробила так, як вона каже. І протираючи черговий бокал, відчула, як на душі стало неспокійно і сумно, бо невже я проміняла свої навички, свій диплом журналіста на оце все? Невже приїхала сюди, аби мити посуд, протирати столи і удавати робочий вигляд? Відчувалася легка деградація, мій організм і мозок почали протестувати, і подумки я молилася про звільнення.

Ще за годин 12-ть я знову стояла на тому ж місці, в тій же уніформі з тими ж уже протертими бокалами, які натираю по третьому колу. Не відчувала ніг після півдобі «робочого вигляду», бо нам не дозволяли ні присісти, ні пройтися – нічого! До мене підійшла колега і повідомила, що мене звільнено, бо я не маю карти побуту. А те, що всі інші документи були в наявності, що договір був підписаний – нікого не хвилювало. До того ж начальство вирішило мене звільнити, не заплативши ані копійки.

Ще довго вони сміялися з мене та говорили, що я не знаю мови, що тут на мене ніхто не чекає і взагалі мені варто повернутися до себе на батьківщину. Смішно тепер мені, коли ті ж самі люди замовляють мої фотосесії. Але про це трошки згодом.

Так, я плакала. Дуже сильно і дуже емоційно. Але вдома, щоб ніхто не чув і не бачив. У той момент мені здавалося, що моя подорож до Польщі закінчилася, невдало розпочавшись. У розпачі я погоджувалася на будь-які пропозиції. Був момент, коли я ледь не погодилася на масаж старому збоченцю у себе вдома! Тому доводилося берегти останні 50 злотих як найцінніший скарб. Видно, тоді я і навчилася фінансової грамотності, бо мала обирати між поповненням мобільного рахунку і проїзним. Був період, коли я раділа гречці і рису на обід. А вечером доводилося їсти через день. Паралельно я не вилазила з сайтів пошуку роботи, моніторила кожну вакансію, телефонувала всім і ходила на різні підприємства, просилася на підробіток.

В одному з них мені запропонували дві роботи: пекарки і продавчині випічки. Мені сподобалося все, окрім того, що треба було працювати в нічні зміни. Але, чесно кажучи, вибору в мене просто не було. Отож, погоджуюся на другий варіант і йду оформлювати документи. Заплативши за аналізи для санітарної книжки, чекаю ще два тижні, але за цей час почала працювати над власним брендом, адже я – професійна фотографка, в Україні в мене було власне агентство з відео- та фотопродукції. Тож, я знала, як це працює і як це розвивати.

В цей час у мене не було віри у власні сили, мене перемагав страх та хвилю-

вання. Я приїхала без нічого, ні до кого, без будь-яких знань. Це було моєю величезною помилкою – їхати кудись без підготовки та необхідної інформації.

Отримавши позитивні результати аналізів, щаслива, вирушаю в офіс компанії, підписую документи і вже наступного дня знайомлюся з новим колективом: українка і білоруска, які «з порогу» почали мені жалітися на погані умови праці. Знаючи цю «фішку», подякувала за чудову інформацію і почала вчитися готувати піцу за 5 хв, канапки, булочки, пончики тощо. Бо в цьому магазині ще й була міні-кав'ярня.

Білоруска одного разу сказала мені: «Дівчинко, ти тут працювати з нами не будеш. Це наше місце». Звісно, я продовжила працювати, але знову відчула ту саму деградацію, що була в мене у «Залі забав».

Розкатуючи тісто на чергову піцу, я усвідомила, що мене починає нудити від ворожої атмосфери, насідання «хазяйок» цього місця – тож, я просто збираю речі і йду геть. Без жалю і без страху, що не зароблю чи поїду геть. Мені здається, краще повернутися і працювати там, де ти розвиваєшся, ніж там, де деградуєш і працюєш з токсичними людьми, що не люблять ні себе, ні світ.

Мені відмовляли в усіх ресторанах швидкого харчування, кафе та інших схожих закладах. Грошей не було ні на що. Лише страх, який змусив «рити» інформацію і пірнути в невідоме напекір усім й усьому, створивши власну компанію. І лише зараз я розумію – слава Богу, що мене не взяли на роботу і відмовили майже всюди. Мабуть, я маю інше призначення в цьому світі. ■

Єва КРАВЧУК
Фото авторки статті

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Новий український серіал
на польському телебаченні

Невдовзі глядачі в Польщі зможуть побачити адаптацію нового українського серіалу «Сага». Про це повідомляє сайт lifestyle.segodnya.ua.

Серіал «Сага» зняли за підтримки Міністерства культури України. Його прем'єра відбулась у жовтні 2020 року. Він демонструє найважливіші події історії України минулого століття, змальовуючи життя шести поколінь родини Козаків. Героїв не ominуть трагедії воєн, революцій, Голодомору, сталінських репресій, окупації Києва 1941 року, Чорнобиля, розпаду СРСР, проголошення незалежності та Євромайдану.

Серіал складається з дванадцяти епізодів, права на показ придбала польська група «Polcast». Угода щодо дистрибуції серіалу «Сага» стала черговим досвідом успішної співпраці між «Медіа Групою Україна» та польськими партнерами. Раніше, в серпні 2019 року, «Медіа Група» вже уклала угоду про продаж прав на контент власного виробництва з польською групою «Polcast». Тоді предметом угоди стали детективна психологічна драма «Хто ти?» та успішна лінійка скріптед-реаліті «Реальна містика».

Онлайн-колядування у Народному домі

Фото з фейсбук-сторінки Народного дому

Щороку під час Різдвяних свят колядники з Перемишля ходили від хати до хати та колядували. Цим самим українські жителі міста не тільки підтримують традицію, але також і ремонт Народного дому.

Цього року з приводу національного карантину вони не змогли відвідати українські сім'ї у Перемишлі, проте вирішили заколядувати віртуально з українського Народного дому. Так вони змогли привітати не лише перемишлян, але всіх українців у Польщі, Україні та інших країнах Європи та Америки. Крім побажань та коляд, глядачі онлайн-колядування можуть побачити, як зараз виглядає Народний дім, бо дійство знімалося у різних приміщеннях будинку. Відео з'явилося 7 січня на фейсбук-сторінці Народного дому (Narodnyj Dim). Організатори просять про поширення відеозапису та пожертви, які підуть на відбудову Народного дому. Всі, хто хоче підтримати справу ремонту, може передати гроші на рахунок:

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu
ul. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl
PLN: 88 1600 1462 1838 9708 6000 0001
USD: 61 1600 1462 1838 9708 6000 0002
EUR: 07 1600 1462 1838 9708 6000 0004
SWIFT: PRABPLPK

Президент Польщі привітав
вірних східного обряду зі святами

Президент Польщі Анджей Дуда побажав здоров'я, миру, родинного тепла у колі найближчих та духовного зміцнення, яке супроводжуватиметься плеканням прекрасних, багатівкових різдвяних традицій. Анджей Дуда побажав також оптимізму і надії. «Віримо, що наступні Різдвяні свята будуть вільними від клопотів та труднощів, пов'язаних з епідемією коронавірусу, а відтак ще більш урочистими та радісними», — можна прочитати на офіційному сайті президента Польщі.

«Нехай 2021 рік буде для вас щасливим, успішним, сповненим удач та здійснених мрій. Нехай це буде той час, коли ваші індивідуальні та спільні досягнення зміцнять у нашому народі дух взаємоповаги, доброти та готовності до співпраці задля всебічного розвитку та процвітання нашої батьківщини», — побажав Анджей Дуда. Побажання були скеровані до духовенства та вірних православної та греко-католицької церков та інших східних костелів у Польщі.

Святкові вітання православним
та греко-католикам
від очільників польських міст

Привітання мерів польських міст з нагоди Різдва для православних та греко-католиків пролунали навіть українською мовою.

«Сьогодні Святвечір святкують наші православні та греко-католицькі друзі. З цієї нагоди надсилаю всім сердечне «З Різдвом Христовим!» — написав мер Варшави Рафал Тшасковський. Привітання з Різдвом Христовим пролунали кількома мовами: російською, українською, білоруською та польською.

Натомість мер міста Вроцлава Яцек Сутрик записав відеопривітання для українців українською мовою. «Пані та панове, шановні громадяни України! Ми спільно створюємо Вроцлав, роблячи його містом свободи, рівності та відкритості, і це для мене — велика радість. Дякуємо, що вкладаєте свій внесок у розвиток Вроцлава разом з нами і ділитесь своєю доброзичливістю і добротою. Я бажаю вам чудової атмосфери під час Святої вечери, магічних Різдвяних свят, а також здоров'я та здійснення всіх мрій в новому році! Почуйтеся як в себе вдома. Адже Вроцлав це наш спільний дім. З Різдвом Христовим!» — говорить Яцек Сутрик.

Привітала вірних східного обряду теж очільниця Гданська Александра Дулькевич. «Чи ви знаєте, що сьогодні до святкової вечери сідають прихожани церков, що послуговуються юліанським календарем — православні та віряни інших східних обрядів, зокрема греко-католики чи старообрядці? Гданшанам і гданшанкам, християнам східних обрядів шлю найсердечніші привітання — нехай ллється світом любов та надія. Поділімося проскуркою в знак миру. Христос рождається!» — написала на своїй фейсбук-сторінці очільниця міста.

Різдвяний вертеп онлайн
з Гданська та Білого Бору

Фото з фейсбук-сторінки театру

Актори театру «Навпаки» з Гданська, члени гурту «Гаразд» та українська молодь Гданська підготували онлайн-різдвяний вертеп, який 6 січня оприлюднено в інтернеті. «У час пандемії і карантинних обмежень, коли дуже важко нести вам радісну новину про народження Ісуса Христа, ми не здалися і все ж таки у Святвечір можемо побувати у кожній оселі!» — зазначили учасники різдвяного дійства. Його можна подивитися на відеоканалі театру «Навпаки».

Також на фейсбук-сторінці Початкової школи ім. Тараса Шевченка у Білому Борі можна подивитися різдвяний вертеп у виконанні учнів української школи.

На польському громадському телебаченні
показали фільм про Донбас

5 січня польський телеканал «TVP2» показав фільм українського режисера Сергія Лозниці «Донбас». Його переклад на польську мову зробила колишня редакторка нашого тижневика Анна Коженьовська-Бігун.

Стрічка складається з низки справжніх відтворених історій, що трапилися на окупованих територіях сході України. Світова прем'єра відбулася 9 травня 2018 року на 71-му Каннському міжнародному фестивалі, де «Донбас» отримав приз за найкращу режисуру в програмі «Особливий погляд», яка представляє та просуває «нетипові» для основного фестивального конкурсу роботи. Стрічка стала фільмом-відкриттям фестивалю. Вона вийшла в обмежений прокат лише в одному київському кінотеатрі «Жовтень» 20 вересня 2018 року. 29 серпня того ж року Український оскарівський комітет оголосив «Донбас» національним претендентом від України на номінацію премії «Оскар» у категорії «Найкращий фільм іноземною мовою».

Нагадаємо, що прем'єра фільму у польських кінотеатрах відбулася у жовтні 2018 року.

Фотосесія в українських народних костюмах
з Холмщини, Надсяння і Бойківщини

Фото з архіву організаторів проєкту

У Перемишлі відбулася фотосесія в українських народних костюмах нащадків виселених українців з Холмщини, Надсяння і Бойківщини у 1947 році. Це перший етап творчого проєкту.

«Якщо у вас є оригінальні вишиванки, спіднички, сердаки, фартушки, намисто чи навіть фрагменти народного одягу з Холмщини, Надсяння, Любачівщини, Перемищини, Бойківщини, Лемківщини, просимо вас — надішліть їх до Перемишля, а ми продовжимо фотосесію (костюми повертаємо). Це важлива справа», — наголошують організатори. Кожного, хто бажає підтримати розвиток проєкту, просять писати на електронну адресу: zup.przemysl@gmail.com.

Проєкт реалізує Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі. Фотосесія була дофінансована з дотації міністра внутрішніх справ і адміністрації. Більше інформації та фото — на фейсбук-сторінці Народного дому у Перемишлі.

В Підляському архіві чекають
на історичні матеріали

Члени Підляського наукового інституту (ПНУ) звертаються з проханням передавати матеріали до Підляського архіву. Він діє від початку 2020 року у структурі ПНУ. Його завданням є систематичне документування сьогодення та минулого української громадськості Підляшшя.

«Приймаємо різноманітні матеріали: спадщини окремих осіб чи родин, окремі документи з сімейних архівів, листування, документи громадського життя (плакати, запрошення, листівки, брошури, самвидав), карти та плани, фотографії, фільми та мікрофільми, звуко- та відеозаписи, електронні документи та іншу документацію, незалежно від способу її виготовлення. Приймаємо також електронні матеріали, що документують життя української громадськості Підляшшя (відеозаписи важливих подій, фотографії, графічні матеріали)», — можна прочитати на сайті Підляського наукового інституту.

Багато хто має такі документи у своїх приватних архівах. Всі, хто хоче передати для Підляського архіву матеріали, які документують історію регіону або українську культуру, може написати на адресу: pninstytut@gmail.com або зателефонувати за номером: 664187538.

Більше інформації — на сайті Підляського наукового інституту (pninstytut.org).

Публікація з нагоди 15-ї річниці
Закону про національні та етнічні меншини

З'явилася книга «Ідентичність — Культура — Рівність», яка була видана з нагоди 15-річчя появи Закону про національні та етнічні меншини та регіональну мову. Публікація містить роздуми представників різних меншин, експертів та науковців, парламентаріїв та адміністративних представників уряду. Вона також включає документацію, що ілюструє роботу Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин. Завантажити книгу у версії (PDF) можна зі сайту Кашубського інституту (instytutkaszubski.pl).

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Як ми житимемо після пандемії?

Міркують Богдан Тхір та Іван Киризюк

Навіть після переселення в межах акції «Вісла» існування української меншини в Польщі ще не стояло під такою загрозою, як та, що її створила пандемія коронавірусу. У березні буде рік, відколи ми почали від неї потерпати. На мою думку, настрої у суспільстві виглядають зараз як синусоїда – то пік безнадії та страху, то зростання оптимізму та радості. Нещодавно таку надію викликала новина про початок вакцинації у Польщі. Можливо, не всі вирішать щепитися, однак є сподівання на успішний результат боротьби із COVID-19 та відповідно – на відміну загальнонаціонального локдауну й відновлення нормального життя.

Однак чи за останній рік карантинні обмеження не завдали непоправної шкоди родинному та громадсько-церковному життю? Це питання важливе для національних меншин, які будують свою ідентичність на суспільній активності, передачі національних традицій в межах родинних зустрічей. Спеціалісти відзначають також, що карантин та дистанційне навчання особливо шкодять психіці молодих людей. Тих, що входять у доросле життя під час пандемії, вже називають «поколінням локдауну».

Досі впродовж 65-и років Українське суспільно-культурне товариство, Об'єднання українців у Польщі, а також церкви однозначно спиралися на активну українську громаду й родини. Чи, звільнившись від локдауну, ми зуміємо повернутися до цього життя? Про загрози, які несе постпандемічний період, та способи боротьби із ними, говорять Іван Киризюк (поет, громадський активіст з Підляшшя) та Богдан Тхір (журналіст, видавець часопису «Благовіст», громадський активіст з Гурова-Ілавського). У них – багато спільного у поглядах та роздумах щодо української громади у Польщі.

Іван Киризюк

Фото надіслав Іван Киризюк

Нам треба вийти до людей

Як підляшук, багаторічний громадський активіст українського руху, а також – житель цих земель, я згадую, як велося у нас колись, і на основі цього думаю про те, що на нас чекає. Після завершення пандемії і громадські активісти, і священники мають вийти до людей.

Тут варто згадати про наші минулі починання. Тільки за один рік в селах та містечках регіону ми провели 42 концерти. Після місцевих виборів завдяки нашій активності ми мали багато представників у різних органах самоврядної влади, зокрема у Більську-Підляському. Так само – з початком 1990 року, коли ми стали активно працювати над створенням українського шкільництва на Підляшші. У Більську ми розраховували набрати до пункту навчання не більше 30 учнів. Разом із Євгеном Рижиком ми пройшли всіма будинками нового кварталу міста, від хати до хати. У результаті отримали заявки на навчання 160 дітей.

Це підтверджує мою тезу про те, що не буде успіху без виходу до людей. Приміром, до однієї з церков колись у неділю приходили 60 вірян – якщо ми нічого не зробимо, у майбутньому їх залишиться не більше 20. Інший приклад – колись традиційні культурні заходи відвідували 200 глядачів, а в майбутньому, якщо ми будемо бездіяльними, їх прийде не більше 30. Так може статися, бо ж на Підляшші, окрім пандемії, спостерігаємо ще й демографічні процеси – люди виїжджають із сіл.

Церква після пандемії

На жаль, не в усіх селах на Підляшші є церкви, однак при дорогах ще збереглися православні каплички, хрести.

У таких населених пунктах місцевий священник може служити молебні під відкритим небом, і саме таким чином виходити до людей.

У селі, де я народився, до 60-х років був звичай: на празник святого Юрія Переможця під проводом священника обходити поля з молитвою про врожай. Ці традиції варто відновити.

Також люди можуть зустрічатися «на грилі», замовити за невеликі гроші кейтеринг, поспілкуватися, поспівати пісень. Багато зусиль тут не треба. Не можна далі сидіти в хаті, склавши руки. Найгірше в сьогоднішній ситуації те, що в умовах локдауну, сидячи у домівках, ми потерпаємо також психологічно, говорячи місцевою говіркою – «сідає нам психіка».

У рідному селі я бачу, яке значення для місцевих жителів має зустріч із кимось знайомим, обмін думками, навіть просте привітання (хоч би й дистанційне). Своїм близьким привожу з міста невеликі символічні подарунки, а взамін бачу їхню велику радість: вони знають, що у складні часи пандемії хтось про них пам'ятає. Рідним, що живуть у віддалених регіонах, я намагаюся дзвонити: таким чином зберігаються родинні зв'язки. Це дозволяє нам разом пережити цей складний період пандемії, чекати на її завершення.

Богдан Тхір

Фото надіслав Богдан Тхір

Якою буде посткоронавірусна епоха?

Світ після COVID-19 вже не буде таким як раніше. Багато чого змінилося, і на нас чекає ще більше трансформацій – в межах і всієї глобальної спільноти, і локальних громад, що їх ми часто називаємо «малими батьківщинами» (тобто

невеликих середовищ, в яких кожен знає кожного).

Нам сьогодні бракує контакту «вічна-віч». Уряди всіх країн щоденно наголошують, що ми повинні обмежити соціальні зв'язки і дотримуватися дистанції. Це зрозуміло – людям пояснюють, що місця, куди вони ходять працювати, вчитися, відпочивати, розважатися, харчуватися, займатися спортом тощо, стають потенційно небезпечними. Ми навчилися працювати і вчитися онлайн. Зрештою, не було іншого виходу. Це – єдиний і безпечний спосіб, проте й він несе в собі певну загрозу. Вона стосується, зокрема, освіти. Старші учні та студенти, які вже мають достатньо мотивації, ще якось справляються з онлайн-навчанням, але менші школярі й дошкільнята потребують безпосереднього та близького контакту з учителем. Особливо відчутна ця проблема для нашого середовища (та і взагалі середовища будь-якої меншини), у якому малі діти найчастіше починають вивчати рідну мову лише у школі, і приклад гарного вчителя тут основний.

Розвитку мови сприяє різноманітна сценічна, артистична діяльність. Досі в кожній українській школі та при збірних пунктах навчання вчителі організовували художні колективи, освітню та культуротворчу роль яких годі переоцінити. Сьогодні цей процес призупинився, конкурсів та фестивалів немає. Відео на екрані комп'ютера чи смартфона тут особливо не допоможуть. Треба вірити, що, коли небезпека відійде, коли ми нарешті зможемо бути разом, наш запал до навчання і розвитку не зникне, а навпаки – мотивуватиме людей до серйозної та відповідальної праці.

Можна сподіватися, що примусове перебування вдома надихнуло багатьох на ознайомлення з літературою, поглиблення мовних знань (тим більше, що у цьому випадку якраз інтернет – це невичерпне джерело інформації), але наразі з упевненістю можна сказати тільки одне: буде видно. Незаперечним залишається факт, що кількість передплатників, а отже – й читачів наших періодичних видань, помітно зменшилася.

Перенесений собор УГКЦ

Українська греко-католицька церква у Польщі сьогодні готується до VII сесії Всецерковного патріаршого собору на тему «Еміграція, поселення і глобальна

єдність УГКЦ», який скликав Блаженніший Святослав (Шевчук). Перенесений собор (він мав відбутися у 2020 році) запланований на друге півріччя 2021 року. У Польщі вже пройшли собори Перемисько-Варшавської та Вроцлавсько-Кошалінської єпархій УГКЦ. Учасники обох конференцій зауважили, що під час богослужінь у храмах стало менше вірян – це відзначала і Каплицька церква у Польщі.

Ієрархи церкви закликають брати участь в онлайн-богослужіннях, які транслює державне телебачення; окремі парафії роблять також інтернет-трансляції, щоби дати своїм парафіянам можливість бути в контакті зі спільнотою. Також людей заохочують до участі, наприклад, в онлайн-катехизисах, зустрічах греко-католицького молодіжного братства «Сарепта» чи інших видах діяльності. Кожен прояв активності – це знак життя, яке прагне повернутися до того, що було раніше.

Варто ще раз відзначити: наші люди прагнуть бути разом і спільно реалізовувати визначені цілі, хочуть, аби до цього долучалися й ті, що приїхали з України в пошуках роботи, але мають і бажання збагачувати свою духовність. Коронавірус – це важке випробування, проте також – вказівник щодо того, як нам варто працювати у майбутньому. Порожні храми, світлиці чи популярні місця зустрічей згодом знову наповняться людьми, а ми вийдемо з пандемії багатіші досвідом минулого, у якому вміло використані сучасні технології відіграють важливу роль.

Не лише матеріальні потреби

Нині постраждали музеї, театри, кіно, культурні заклади, різноманітні експозиції, виставки тощо. Для економіки вони, як і освіта, можуть здатися несуттєвими, адже не працюють безпосередньо на користь матеріальних благ і доступу до них. Однак для духовного, культурного розвитку людини вони основні. Є прислів'я «Не хлібом єдиним живе людина» – це одна з основних моральних правил суспільства. Кожен із нас розвивається тоді, коли дбає не тільки про матеріальні справи.

Вони, звісно, допомагають у культурному розвитку. Проте духовне зростання людини дають пошана родини, відданість, повага до рідної мови, історії. Нам – тим, що віками живуть у Польщі, повноправним громадянам зі своїми потребами – збереження духовних традицій особливо потрібне. Від початку 90-х років минулого століття ми почали відвідувати місця проживання наших предків, організувати поїздки в Україну. З пандемією все зупинилося, але не до кінця. Веб-сторінки – чи то церкви, чи громадських організацій, чи окремих людей – пропонують віртуальні екскурсії, що допомагають нам не втрачати національну ідентичність. Якщо вже не маємо іншого способу, треба користуватися тим, що доступне.

Оптимістичні повідомлення у медіа щодо вакцини від коронавірусу дозволяють сподіватися, що ми повернемося на шлях, яким ішли досі, але будемо більш зрілі завдяки досвіду недавнього минулого. ■

Орест ЛОПАТА

30-ЛІТТЯ ОУП

Об'єднання українців у Польщі переживає кризу середнього віку:

«Ми багато пройшли, чимало позитивних і негативних періодів. Ще трохи часу лишилося, але деяких речей вже не зробити».

Інтерв'ю з Петром Тимоєм, головою Об'єднання українців у Польщі

Продовження розмови.
Початок – в «НС» №2

Давайте поговоримо про культуру. Чи вважаєте ви необхідним змінити формулу проведення культурних заходів – наприклад, відійти від розважальних форм, які забирають дуже багато ресурсів?

Перше, про що потрібно сказати, – це про присутність української культури в Польщі. Спершу лише українці Польщі були організаторами заходів, які стосувалися нашої культури. У 80-х роках чи до того це була рідкість. Я, щоправда, в ті роки потрапив на концерт хору імені Верьовки в Ополі. Ми групою учнів з Лігниць спеціально поїхали туди, щоби побачити цей колектив. Але таке траплялось дуже рідко. Приїжджали ансамблі з України, коли, наприклад, польське місто мало «місто-побратима» в УРСР – так Краків співпрацював із Києвом. Або ж на польському телебаченні була серія «Класика радянського кіно», де інколи показували фільми Сергія Параджанова чи Леоніда Осика. Загалом у ПНР був обмежений контакт з українською культурою – як з Україною, так і з діаспорою.

У 90-ті роки, крім Фестивалю української культури у Сопоті, двох випадків, коли його проводили у Перемишлі, також наші регіональні заходи почали «виходити із закритих приміщень». Адже у часи Народної Польщі українська культура могла перебувати лише «у чотирьох стінах світлиць УСКТ» – хіба що десь українські колективи виступали на «дожінках» (обжинках – *ред.*) або подібних дійствах.

Тобто переважно УСКТ, а потім – Об'єднання було ініціатором українських заходів?

Так, а також, наприклад, опікувалося аматорськими колективами, як це було у випадку чоловічого хору «Журавлі», «Ослав'ян» і багатьох інших. Наша традиція – це також колективи, які працювали при школах – лігницькій, білобінській чи в Гурові-Ілавецькому. Аматорський рух був доволі поширеним явищем у громаді, у 60-ті роки популярними стали театральні гуртки й вистави, в кінці існування УСКТ театральних груп майже не залишилось, натомість несміливо почали виникати квазі-рок-гурти. Після 90-х, вже при ОУП, з'явилося багато регіональних заходів, як-от Дні української культури у Щеціні, Гіжицьку, Зеленій Горі. Фестиваль церковної музики у Гіжицьку чи Дні культури над Ославою, Битівська, Глембоцька ватри – три останні заходи це події просто неба. Ще один новий фактор 90-х – це можливість запрошувати митців й колективи з України. Це був важливий момент, з одного боку, презентування членам нашої громади зразків тамтешньої культури, з іншого – виходу з української культури до польського суспільства. Загалом це призвело до збільшення кількості подібних заходів. Політика держави і грантова система, також на рівні місцевого самоврядування, є такою, що на культурну подію концертного плану простіше отримати кошти. Захід триває два-три дні, це чітко відпрацьована схема. Не можна приховувати, що і деякі лідери

Фото Павла Лози

ОУП інколи йшли навпростець, не шукали інших варіантів, не аналізували, що на даний момент корисніше з точки зору збереження громади. Можна говорити про своєрідне захоплення саме такою схемою популяризації української культури. Навіть зменшення кількості глядачів на заходах, спроби дискусії на тему більш різноманітної культурної пропозиції довго не давали результату. Спочатку лише при деяких подіях (як-от Сопотському фестивалю культури) почали виникати інші форми – наприклад, покази сучасних українських документальних та художніх фільмів, театральні вистави, концерти класичної й сучасної української музики, майстер-класи. З часом це поширювалось на регіони, з'явилися Дні Українського театру в Ольштині, щецинські Дні української культури пропонували повне різноманіття: від української класичної музики, фольклору і до джазу. Це був процес.

А які ще приклади позитивної еволюції заходів?

Добрий приклад – те, що сталося з Молодіжним ярмарком (найстарша культурна подія для української молоді в Польщі, – *ред.*): це еволюція від «квазі-молодіжного» заходу, де все було «в одному мішку», часто виступали колективи, рівень яких залишав бажати кращого. Зараз на Ярмарку багато музики, а за естетикою, організаторами, колективами він повністю молодіжний. Помітно професійний підхід до реклами, звуку і світла під час концертів, підбору колективів. На нашому заході не соромно виступати зіркам з України – до речі, це триває з 90-х років – були там і ВВ, і Скрибін, і Тартак. Віднедавна Ярмарок – це не лише концерти, але й дебати, розмови молодих українців на важливі теми сьогодення.

З 1989 року дуже змінився Фестиваль української культури. Із заходу, у якому брали участь художні аматорські колективи УСКТ, він перетворився на подію, на яку приїжджали зірки української рок-музики, виконавці класичної музики, танцювальні державні колективи. Тож це – зміна якості, акцентів, професійна режисура, сценічність і так далі. Це подія, яку відвідували прем'єр-міністри Польщі, міністри культури обох держав, яку транслювали на другому каналі суспільного телебачення (TVP2), на яку приїжджали топові зірки: Океан Ельзи, Танок на майдані Конго (ТНМК), Тарас Чубай. Не менш важливими були вистави театру, у якому грав Богдан Ступка. Це – приклад колосальних змін.

Натомість є заходи, форма яких роками не мінялася. Тут дуже часто маємо справу зі своєрідною географічною відмінністю. Є Перемишль, у якому –

ціла палітра різних подій, весь рік щось відбувається. І маємо міста, як, наприклад, Кошалін, де більша частина заходів доволі одножанрова. Є Щецин, де Дні української культури пропонують дуже часто цікаву програму для кожного глядача: там і класична музика, й інші види мистецтва, наприклад, кримсько-татарське рукоділля. А існують заходи, які є, скажімо, традиційними концертами просто неба, де колективи з року в рік не дуже відрізняються. І це все – не лише питання коштів, але й людей... Одні розуміли потребу змін, інші неохоче сприймали будь-яку спробу розмови під час Головної ради про «іхній» захід.

Є інший бік медалі – десь від часів Помаранчевої революції існує нове явище: деякі польські культурні установи, самоврядування все частіше запрошують виконавців з України. Організації українських громадян у Кракові, Варшаві, інших містах проводять свої події – тобто наша громада, Об'єднання, вже не монополіст у цій царині. Це теж треба враховувати, особливо, що установи мають більші бюджети, працівників, можливості. Тут варто серйозно задуматись, чи можна з ними співпрацювати, чи самим пропонувати щось таке, чого інші не мають. Можна теж безкінечно повторювати те, що ми вже знаємо і...нарікати, що публіка не приходить, якщо є цікаві проекти.

Розкажіть, які є зараз цікаві проекти, творці в культурній сфері української громади, про яких варто знати?

Наведу тут приклад чоловічого хору «Журавлі»: він існує вже доволі довго, однак постійно оновлює репертуар, записав платівки з музикою Михайла Вербицького чи Станіслава Людкевича. Це має велике значення тому, що обидва композитори сильно пов'язані з нашими рідними землями (Млини біля Перемишля, Ярослав). Я також хотів би назвати виконавців специфічного для прикордоння фольклору: перемиська «Крайка» здобула визнання не лише наших глядачів, «засвітилася», як кажуть в Україні, на поважному організованому Польським радіо конкурсі.

Це також ансамбль «Ослав'яни» з Мокрого (село на Підкарпатті – *ред.*) та гурт «Видимо» з Сянока, які спеціалізуються на карпатському фольклорі: вони мають специфічний продукт, який чітко пов'язаний з територією, на якій працюють. Це – продовження існування культури, яка там функціонувала. Ці гурти не раз бували на відомих фестивалях.

В останні роки відомим у громаді став театр Оксани Терещенко «Навпаки». Робота студентів-українців з українською літературною ярмарку у Гданську, спектаклі на актуальні теми (наприклад, Майдан) є прямим запереченням твердження, що українській молоді з Польщі українське нецікаве, що вона нічого не хоче робити. Приклад Оксани Терещенко і ще кількох людей із Гданська, Ігоря Горківа, Катерини Комар-Мацинської з Перемишля показує, як багато значить сильний лідер, що має ідею і вміє залучати людей. У Варшаві також були цікаві ініціативи: театральна група Ані Курак, яка піднімала тему асиміляції й полонізації українців, ставила спектаклі

в театрі на Старому місті, кілька років працював ансамбль «Обрій».

Тут варто сказати, що серйозною «хворобою» ОУП і загалом української громади у Польщі є підхід «один у полі воїн» – деякі лідери-активісти з великими зусиллями, самопожертвою організовують заходи, однак їм не вдається співпрацювати з іншими, часто сусідніми структурами ОУП, чи побудова справжньої команди у своєму регіоні. Ми говоримо про Об'єднання чи громаду загалом?

Громаду загалом.

Тоді ще маємо цілий спектр лемківських заходів. Об'єднання лемків побувало сильною марку Лемківської ватри в Ждині, створило нову мистецьку акцію «Лемківський Єрусалим». Виставки робіт з цього проекту побували у кількох престижних галереях Польщі. Ця ініціатива цікава, окрім поляків, митцям зі Словаччини, України, вона чітко закорінена у лемківську тематику.

Ще один приклад успіху людини й команди односторонній – гурт «Ранок». Він будує свою творчість на специфічному підляському фольклорі. Батьки, дідуся та бабусі учасників колективу походять з цього регіону. Звісно, твори гурту мають і сучасні нашарування, стрій привозять з України, серед мелодій, які вони виконують, є і загальноукраїнські. Проте рівень колективу, над яким роками працює Єлисавета Томчук-Рижик, – високий, постійна праця над репертуаром дає результат. «Ранок» можна поставити поруч із професійними колективами з України, хоч він і є аматорським гуртом. Такі колективи працюють з метою зміцнити українську ідентичність в регіоні, а не лише для того, щоб діти і молодь мали нагоду вийти на сцену.

Говорячи про нашу поезію, варто назвати Тадея Карабовича. Він у своїх творах теж передає дух українства. Є членом двох письменницьких спілок – польської та української. Це не графоман, а людина, яка в поезії щось тямить. Таким же був Остап Лапський – він немісцевий, походив з Полісся, але багато років жив у Польщі. Був лауреатом Шевченківської премії, тобто досяг рівня і визнання у поезії. Серед відомих поетів у громаді також – Женья Жабінська, Юрій Гаврилюк, Іван Ігнатюк, Міля Лучак, Іван Златокудр. Це своєрідні самородки: у якийсь момент вони відчули потребу і почали писати українськомовну поезію, публікуватися в Польщі й Україні. Дуже важливою особистістю у сфері культури і науки є Оля Гнатюк з Варшави, університетська викладачка, яка зараз працює в Києво-Могилянській академії. Вона – авторка багатьох знакових книжок про українську літературу; публіцистка, недавно нагороджена за книгу «Відвага і страх». Оля серйозно долучилася до популяризації серед поляків української поезії і прозових творів, її вихованцями є декілька знаменитих перекладачів, які зараз перекладають польською мовою сучасну українську літературу.

Серед представників художнього мистецтва варто назвати Ярослава Вишенька та Мирослава Машляшка з Підляшся – представників покоління студентів Академії мистецтв у Варшаві, які були дуже активними в громаді у 80-ті роки.

У сфері класичної музики відомою є оперна співачка Марія Щуцька. А також вокалістка – Марта Боберська, дочка Богдана й Ірини Боберських. Теж знаємо є Богуміла Тарасевич, зараз «злітає» Юстина Блюй. Пані Ірина Боберська роками працювала в «Нашому слові» і «Тирсі», а її чоловік – архітектор, який відбудовував, серед іншого, Старе місто у Варшаві, багато років співав у хорі «Журавлі».

Варто згадати музикантів з «Енея», які виконують популярну музику. Його засновники були учнями гурово-ілавецького ліцею.

Продовження з 5 сторінки →

Важливо, що у Польщі зараз проживає немало творчих людей з України, які не проти співпрацювати з ОУП: ми робили цікаві проекти за участю Ольги Пасічник, Дани Винницької. Ці люди мають потужний капітал, який можна залучити до наших подій.

Тобто у культурній сфері є великий потенціал.

Так, безумовно.

А які основні труднощі?

Існує певний стереотип щодо української громади. У частини поляків наша культура асоціюється передусім із фольклором.

Цікаво, що подібний стереотип я спостерігав в Україні та серед частини українських мігрантів. Через розпорошення та відсутність своїх інституцій культури ми діємо в діапазоні від шкільного конкурсу малюнків до вистав у престижному польському театрі. Така діяльність вимагає неймовірної чутливості, вміння і професійної команди при обмежених кадрах і бюджеті.

Однак ми усвідомлюємо, що потрібні не лише егалітарні¹ заходи із сотнями глядачів, неவிбагливою програмою. Для збереження ідентичності необхідні різні елементи. Зараз зростає кількість людей, яких можна зарахувати до так званого середнього класу. Однак не можна забувати і про мешканців сіл.

Не так давно Лігницький відділ організував концерт сестер Ольги і Наталі Пасічник — це музика високого рівня. Є в нашій громаді й інші смаки, примітивніші. У польському публічному просторі також існують Зенек Мартинюк і жанр «дискополо», які дуже популярні в певних середовищах. У кожному суспільстві є люди, які знаються на культурному продукті, і ті, хто любить Верку Сердючку.

На попередньому з'їзді наголошували, що організація мусить мати перш за все фахові кадри і стояло питання про їх зміцнення. Це було серед пріоритетів. Минуло 5 років. Чи вдалося розвинути професійність кадрів?

Це зачароване коло. З одного боку, нас багато критикували за те, що ми «прив'язані» до коштів Міністерства внутрішніх справ та адміністрації. Це застерджував колись на сторінках «Нашого слова» Богдан Гук. Це й справді своєрідний «зашморг», бо ми звикаємо, розвиваємо тільки те, що нам дозволяють. Але з іншого боку, враховуючи ситуацію в країні та громаді, змінити це можна лише в окремих структурах Об'єднання, там, де є великий потенціал, де є люди, які на практиці, а не на словах, запровадять нову систему фінансування запланованих починань. Наприклад, у Перемишлі: там змінюються покоління активістів, волонтерів, видно, що є молодь, люди з вищою освітою та запитом на культуру. І живуть вони у місті, яке не є мегаполісом — тож не витрачають по 3 години на дорогу до роботи і з роботи, мають вільний час, можливість бути більш активними в громаді. Зараз треба враховувати те, що є також інші взірці успіху: люди більше їздять за кордон, хочуть нове авто, будиночок в передмісті й таке інше. Тоді з активністю у громаді важкувато. Щоб таких людей залучати до організації, потрібні нові методи праці.

Очевидно, що фактор коштів теж має значення — багато років ми не можемо дозволити собі найняти професійного фінансового директора, хоча усвідомлюємо, що це необхідно. Пані Стефанія (Стефанія Лайкош, членкиня головної управи ОУП, — *ред.*) займається всім: «Тирсою», фінансами Об'єднання, розрахунками, фінансовою звітністю та ін-

1. Егалітаризм — концепція, що пропонує створення суспільства з рівними можливостями з управління і доступу до матеріальних благ всім його членам. Протилежність елітаризму.

шою бюрократією. Це, по-перше, виснажує, а по-друге — обмежує можливості розвитку. Ще гірше може бути в регіонах, люди займаються усім на громадських засадах, часто — після основної роботи, до того ж їхні професії бувають далекими від питань культури, освіти, фінансування громадського сектора. Тож ми повертаємося до питання: що можна змінити, враховуючи ситуацію, у якій на сьогодні перебуває українська громада?

Можемо подивитися, як це функціонує в інших меншинах. Німецька, скажімо, отримує велику підтримку від Німеччини. Також ця громада добре представлена в Опольському воєводстві на усіх рівнях місцевого самоврядування. Існує Дім польсько-німецької співпраці (Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej), в управі найбільшої організації у штаті працюють люди, які мають компетенції, наприклад, у питанні навчання рідної мови. У нас це неможливо. Раніше освітою в Головній управі займався Марко Сирник, але робив це на громадських засадах.

Є багато складових, зайнятися якими повністю не під силу жодній громадській організації. А грантова система — це фінансування конкретних ініціатив лише на рік. Відтак треба все повторювати: заява на грант — реалізація проекту — звітність. На кожному етапі — різні дії, багато бюрократії: внесків, пояснень. Якщо проект не виграв конкурс, треба шукати гроші деінде або запроваджувати кризові сценарії (обмеження масштабу заходу, пошук приватних спонсорів). На практиці це не так просто. Щоб вести зміни у системі фінансування, треба мати професійну допомогу і... час, тобто зупинитися, тому що і схема, і люди вичерпалися.

На початках був хороший задум щодо видавництва «Тирса» — він передбачав диверсифікацію джерел фінансування. Ідея полягала у тому, аби видавництво заробляло кошти на ОУП. Головна управа вже у 90-ті шукала також варіанти створення на базі організації представництв у Польщі для українських фірм. Була ідея, аби Спілка підприємців орендувала другу частину будинку (приміщення на вулиці Косцеліській, де знаходиться Об'єднання) і розмішувала там представництва таких підприємств.

Це не вдалося з багатьох причин: стану економіки в Україні, відсутності стартового капіталу та надійних контактів в Україні. Були розмови, візити делегацій, все однак закінчилось неуспіхом.

Важливо знати, як ми стали власниками будинку на Косцеліській, щоб розуміти, з чого ми стартували. Одного року в Міністерстві культури залишилися кошти, які вирішили виділити меншинам. Словачки купили друкарню. Частково там випускають власні матеріали, частково на ній заробляють. Керівництво ОУП вирішило купити цей будинок для офісу організації та редакції «Нашого слова», а також оснащення для видавництва «Тирса». Це було особливо важливо, бо в той час вартість оренди у Варшаві різко зросла, до того Об'єднання винаймало два офіси у двох недешевих локаціях. Таким чином для організації відпало питання оренди приміщень, «Тирса» приносила прибуток. Але видавничий ринок постійно змінювався, забракло менеджерських кадрів, Стефанія Лайкош, голова «Тирси» рятувала ОУП, більше займалась фінансами заходів і організації в цілому.

У нас завжди була проблема відсутності фінансового менеджера й вільного капіталу. Як діє фонд імені Стефана Баторія? Джордж Сорос передав кошти, правління придбало ділянку, побудувало офісний будинок. Частину приміщень орендують різні установи. Фонд має з того сталі прибутки, а ще бере участь у грантових конкурсах. У нас можна було запровадити таку схему у деяких відділах, але це ще не запрацювало. Ставши власником приміщення, ми могли би

здавати, для прикладу, Народний дім в оренду чи вести діяльність, яка приносила би прибутки. Тут однак потрібен фінансовий спеціаліст з досвідом і розумінням динаміки змін в бізнесі, а не так, як ми зараз — людина «від усього».

У контексті політики держави і коштів, які виділяються на меншини з бюджету (бо ж українці — також платники податків), найбільшою проблемою, яку не вдалося подолати ні Миронові Кертичаку, ні мені — це провал ідеї створення меншинних установ культури. Проект розроблявся у кінці 90-х років, ОУП майже дійшло до фіналу, потрібно було лише підписати договір з варшавським воєводою як державним органом та співпартнером Центру української культури. Однак не вистачило так званої політичної волі. Друга спроба була уже тоді, коли я став головою. Міністерство створило спеціальну робочу групу за участю спеціалістів з відомств культури, внутрішніх справ та адміністрації і представників усіх зацікавлених меншин. Ми обговорювали різні варіанти, але ідея «померла природною смертю». Усе розбілось об тему коштів і питання того, хто у кінцевому результаті визначатиме програму такої установи. Це був 2008 рік. З того часу — тиша або прямі заяви чиновників: цього не буде, немає такої потреби. З боку польської держави не було сприяння для виникнення такого роду установ культури. Ні наведені нами приклади Угорщини, Словаччини, де є такі установи культури національних меншин, ні рекомендації європейських експертів тут не діють.

Відтак зараз у Польщі є, скажімо, музей єврейської культури «Полін» та єврейський театр — їх підтримують — місто Варшава, центральна влада, єврейські і польські великі спонсори. Це зовсім інший масштаб. Ми теж пропонували такий варіант у Перемишлі: ми надаємо будинок Народного дому, держава дає кошти на професійний штат установи культури. Проте влада у цьому не зацікавлена. З меншинних інституцій зараз діє Лемківський музей у Зиндрановій. Він працює за кошти місцевого самоврядування або власні гроші. Інколи якийсь грант надають Міністерства культури і національної спадщини або внутрішніх справ. У кінцевому підсумку це теж не дуже комфортна ситуація. До речі, один з варіантів, які ми опрацьовували, передбачав створення Центрів української культури в регіонах. Співзасновниками мали би бути маршалківські управління на території воєводств, де проживає багато представників української громади — Вармінсько-Мазурського, Західнопоморського і Підкарпатського. Однак тамтешні самоврядування не були у цьому зацікавлені.

Можна сказати, що польська еліта не готова сприймати національні меншини, їхню культуру, на рівних правах із польською.

До війни у Перемишлі був український музей «Стривігор». Потім його ліквідували комуністи. Частина його надбань тепер знаходиться в Національному музеї Перемиської землі. Аргумент про це не справив жодного враження на чиновників з Мінкульту, коли ми на Спільній комісії намагалися показати ширший контекст справи установ культури для нашої громади.

Продовжуються також асиміляційні процеси. Постійні читачі нашої газети — це люди старшого віку. Молодь читає дедалі менше, гірше знає мову. Це можна помітити також на заходах. Як із цим боротися? І чи немає в Об'єднання ідеї створити у великих містах курси української мови? Вони могли би бути корисними і для громади, і для мігрантів та їхніх дітей, і для поляків, які цікавляться українською культурою.

Ми розуміємо, що це було би корисно. Відбувається асиміляція, є люди,

які не знають української або говорять лише говіркою. Попри те, що є можливості — інтернет, поїздки в Україну, різні способи вчити мову, по суті це не впливає на процеси асиміляції та колонізації громади. Ідея курсів наразі залишається на рівні пафосних закликів на з'їздах або статтях у «Нашому слові», вона не перетворилася на конкретну програму, хоча є доволі багато вчителів української мови, є приміщення. Зараз, беручи до уваги розвиток бізнесконтактів між Польщею та Україною, це могло би бути нашою перевагою у контексті професійного капіталу нашої молоді. Я знаю людей, які працювали або ще працюють в Україні: Ярослав Юнко, Анна Кузьма (у польському посольстві), Оля Гнатюк (викладачкою), Ігор Галагіда, (викладає в Українському католицькому університеті). Є теж ті, хто працює у польській або міжнародних фірмах, що мають в Україні представництва. Знання мови є однією з їхніх переваг.

Марко Сирник розробив зошити, розвиває сайт «Рідна мова», на якому публікує цікаві матеріали, зокрема відео. Але він — один із небагатьох, хто використовує сучасні інструменти для популяризації мови, наголошує на тому, що її вивчення не мусить бути каторгою (*сміється*).

Як показує наука, асиміляція — це природний процес у кожній громаді на зразок нашої. Є одна іспанська науковиця, яка вводить поняття «мови наступного покоління»: згідно з ним, мови меншин зводитимуться до певних ритуальних моментів — у нашому випадку це декламування поезії Шевченка зі сцени або виступ на дитячому фестивалі. У інших випадках переважатиме мова більшості. У польськомовному оточенні, де українці були і є стигматизованими (тут працює негативний стереотип), є ймовірність, що використання рідної мови може звестись до мінімуму. Вона фрагментарно функціонуватиме виключно у домашніх, родинних, церковних ситуаціях тощо, не буде живою. Слід пам'ятати, що це — не така далека перспектива, у громаді вже дуже багато змішаних подружжів, є діти, які зовсім не знають кирилиці. Процес прискориться, якщо нічого не робити.

Поза великими містами публічні місця, де можна говорити українською, — це церква або українські заходи, які відбуваються лише час від часу. Ситуацію не надто змінює поява кількох тисяч дітей з України у польській освітній системі. Частина з них надає перевагу вивченню польської мови, щоби добре адаптуватись у країні. Ті, які шукають місце, де можна було би вивчати українську, не завжди готові включитися у наші форми навчання.

Як показав приклад Варшави, можуть виникнути юридичні перепони, чиновники наголошують, що в законі про меншини йдеться про підтримку навчання рідної мови дітей з громади, а не мігрантів. Наша специфіка теж не полегшує ситуації. Наприклад, моя сестра викладає релігію для доволі різноманітної з точки зору мови групи: є лемки, які говорять лише говіркою, є виключно польськомовні діти, є діти з України, які говорять ідеально українською, і такі, що вже забувають її. А сестра має навчати кожного з них. То вона каже мені: «Я вже не знаю, якою я мовою говорю на роботі» (*сміється*).

Об'єднання ще не має стратегії — як діяти у цій ситуації?

Абсолютно. Я думаю, що взагалі це питання серйозного підходу до пріоритетів громади і ОУП. Треба сформулювати проблему, а не вдавати, що її немає. А це, на жаль, важко зробити, коли у залі під час Головної ради — чотири вчительки, один бізнесмен, юрист, історик. Є професійні групи — наприклад, викладачі, які, могли би цим зайнятися. Є окрема організація — Українське вчительське товариство. Але цей по-

30-ЛІТТЯ ОУП

Петро Тима та посол України в Польщі Андрій Дешиця на відкритті виставки «За нашу і вашу свободу». Варшава, 15 серпня 2020 року
Фото Павла Лози

То як виглядатиме з'їзд і коли він відбудеться?

Йдемо до того, щоби провести його онлайн. Зараз розглядаємо варіант про кінець січня. Нова формула вимагає підготовки і нестандартних підходів.

Давайте поговоримо про мігрантів. Звісно, є частина громади, яка з ними працює, відкрита до них: це Варшава, Гданськ, Кошалін. Також існує стереотип про те, що мігранти — це заробітчани, яких нічого не цікавить. Але ж серед них є люди, які, наприклад, створюють громадські організації. Як поєднати ці групи, як знайти механізми співпраці? І що самі мігранти мають робити, аби увійти у цю доволі закриту спільноту?

Мені здається, що найпростіший спосіб — менше про це говорити та більше діяти. Українська меншина — доволі різноманітна, буває інколи трішки закрита на регіональному рівні. Наприклад, Перемищина нас називає «Варшавка». Між Перемишлем і Варшавою колись виник конфлікт, і Богдан Гук будував цілу ідеологію, що, мовляв, справжні українці є лише на рідних землях. Насправді не існує чогось на кшталт «уніфікованої моделі українця Польщі». Є мудрі, менш мудрі і «середньомудрі» (*сміється*). Якщо хтось має чіткі переконання й сам по собі упевнений до інших — то так само ставитиметься і до мігрантів. Окрім цього, є специфіка самого суспільства у Польщі. Люди виростили в більш-менш однорідних середовищах, поява когось нового для них неочікувана. Відтак їхня реакція може бути упередженою — відкинути, сказати, що чужі — гірші: або невіруючі, або говорять російською. І, звісно, українці, виховані в Радянському Союзі, матимуть трохи інші культурні орієнтири, ніж українці Польщі; питання в тому, чи стануть вони для нас цікавими, чи знайдемо ми щось спільне.

Перші люди з українськими паспортами з'явилися у Польщі в 90-х роках. Це були вчителі, танцювальні інструктори. А відколи з'явилася можливість, українці з Польщі почали їздити на навчання в Україну. Потім була хвиля поїздок у дитячі табори, школи українознавства. Там, де була мережа постійних контактів, ці стереотипи слабші, бо люди знайомі особисто. Натомість якщо це закрите село, як Гриць Сподарик каже, символічні «Молтаїни», де люди менше контактують із зовнішнім світом, сприйняття буде інакшим. Для мене особисто важливою була Помаранчева революція, коли з'явилися молоді активні люди з України. Ми запрошували їх на з'їзди, фестивалі, іноді вони допомагали нам як волонтери.

З обох боків буває багаж негативу. Одні скажуть: «Ви забагато молитесь, сидите в історії і говорите невідомо якою мовою». Їм у відповідь: «А ви — російськомовні совіти». Щоб подолати оцей негатив, треба відкриватись.

Багато питань інколи не вдається вирішити через те, що люди не вміють співпрацювати, відсутня довіра, перемагає філософія «я сам/сама».

Так, це поширена проблема всюди.

Згідно з дослідженнями, у Польщі в порівнянні з країнами Західної Європи дуже низький рівень т.зв. суспільної довіри. У випадку нашої громади буває гірше. На це є об'єктивні причини, роки комунізму, цькування, провокацій у громаді. Є також природні чинники, людський фактор — у кожній структурі працюють різні за характерами люди. Хтось нікому не довіряє, кожну чужу пропозицію чи відмінний погляд на речі сприймає вороже. Це питання характеру людини, а не того, чи хтось є мігрантом, чи ні.

Результати насильницького розселення й розпорошення у 1947 році, асиміляційного тиску, роботи спецслужб досі мають вплив на деякі елементи на-

шого буття. Традиційні громади формуються інакше, ніж наша. Коли є велика спільнота, у ній з'являються лідери. А у нас є один лідер і часто немає іншого! І що тоді? Можете нарікати на нього, але, як у відомому анекдоті, «другі пісателі у нас нет». А це створює серйозні обмеження. Знайома людина, яку я вважав доволі розсудливою, заявляє: «Я не буду з мігрантами працювати, з тими, що приїхали „на карту поляка“». Тоді я не мав би співпрацювати з багатьма цінними людьми, які реально можуть допомогти і нам, і мігрантам. Це якась параноя. Що мене обходить, на основі чого людина сюди приїхала? Але, на жаль, для деякого це є критерієм. І вони вважають, що мають рацію. Інколи проблема береться з того, що немає бажання говорити про такі речі зважено, не узагальнюючи, поставити себе на місце ось цього мігранта, який часто не з добра шукає кращої долі поза межами України.

Перейдімо до коштів: який зараз борг організації? Ви розповіли, що він склав 500 тисяч злотих, коли ви стали головою Об'єднання.

Зараз основна проблема полягає в тому, що нам не вистачає грошей на основні потреби, тобто штатне забезпечення. Ми з року в рік беремо кредити, маємо дефіцит, думаю, 120-150 тисяч злотих. Це можна погасити за умови раціонального фінансового планування, отримання коштів з інших, не проєктних, джерел. Це ще не критична сума для організації, проте борг не дозволяє нам комфортно працювати, тим паче важко думати про розвиток.

Чи ОУП шукає кошти у різних фондах? У мене виникає враження, наприклад, щодо газети, що ми лише чекаємо фінансування від міністерства. А там дали мало грошей — мусимо скорочувати бюджет. І так рік за роком.

Все залежить від ситуації. Ми отримували підтримку від різних неурядових фондів. Це однак залежить від пріоритетів фондів, якого виду активність вони дофінансовують. Ми реалізували проєкт з Фондом Баторія про протидію мові ненависті. Це також питання того, що зараз актуальне на ринку: на меншину газету не можна знайти гроші у фондах в Україні, але у Польщі із медіа теж важко. Я думаю, що потрібно виходити на приватний бізнес — на рекламодавців. Наприклад, німецька меншина отримує таким чином доволі добре фінансування.

Так само з культурними заходами — на локальному рівні частка державної підтримки для заходів, організованих ОУП, є набагато меншою, ніж від місцевого самоврядування та приватних осіб. Фінансування з одного джерела уже не буде, це безперспективно. Нам потрібно це реформувати. Уже була ідея хоч частково покращити ситуацію в «Нашому слові» — найняти людину, яка би займалася пошуком рекламодавців. Але не знайшлось зацікавленої особи.

Єдиного рішення цієї проблеми немає. Мусить бути диверсифікація. Зараз багато медіа відмовляється від безкоштовного доступу до інформації в інтернеті та починає заробляти на контенті.

На засіданні Головної ради у січні минулого року ви сказали: «Нам треба знайти нову модель функціонування Об'єднання. Існує багато проблем, зокрема — єдності організації. На членів Головної ради покладається надто велика відповідальність. Нинішню схему роботи треба змінити». Давайте по пунктах — чим погана теперішня модель? Чи мова йде про якісь розколи в організації? І яка схема роботи була би ефективною?

В організації завжди є чітко прописані компетенції. Є управа, яка відповідає за цілісність реалізації плану роботи.

У співпраці, наприклад, із Ольштинським відділом, бувало по-різному. Комунікація інколи зводилася майже до нуля. А ми несемо за цей відділ (як і за всі інші) відповідальність (також матеріальну) — в тому числі за їхні провали. Скажімо, вони не здали вчасно звіт із проєкту, на який отримали кошти від місцевого самоврядування, а ми за це відповідаємо. Мені особисто шкода, що інколи все розбивалося не об принципи, а об недовіру і відсутність нормальної комунікації.

Простий приклад: ольштинський голова відділу запропонував взяти на роботу певну людину. Коли вона не виправдала очікувань, ми почули: «Це ваш працівник». Тобто як треба, то ми одна структура, а як щось іде не так — це винні. Подібне траплялося і з іншими відділами. Зв'язок на рівні ГУ (Головна управа) — відділ дуже важливий, адже ми зобов'язані діяти згідно з законами, вчасно звітувати.

Через заборгованість і недотримання дедлайнів ми можемо отримати трирічну заборону на участь у конкурсах на гранти. Коли я починав працювати на посаді голови, у нас була проблема з Вроцлавом, бо вони не надавали документи. Багато разів ця тема звучала на засіданні Головної ради. Ми поїхали у Вроцлав з пані Стефанією, і вона там три дні вчила людину, відповідальну за фінансову політику, як потрібно працювати. Із кризи з цим гуртком, на щастя, ми вийшли.

За 30 років існування ОУП таких кризових моментів з різними нашими структурами було кілька. У 90-ті роки це був Перемишль. Ситуація з Народним домом — лише один із чинників. Ось, до прикладу, такий епізод. Я був ще звичайним членом організації, поїхав на збори Перемиського відділу. Очолював Об'єднання тоді Юрій Рейт. І от встає голова відділу Ярослав Сидор і каже: «Вам тут нічого говорити. Ви лише маєте дати гроші». Так і сказав прямим текстом, жодної дипломатії, до голови організації звертався як до своїх працівників. Отже, є люди, які, перебуваючи в організації, не розуміють, що підпорядковуються Головній управі, що бути головою відділу означає також співпрацювати з цією управою. На цьому рівні були і досі трапляються конфлікти. У мене складається враження, що кількість проблем, з якими стикаються лідери, породжує багато фрустрації, інша справа — це невміння говорити про деякі речі відкрито, без накопичування негативних емоцій, підозр, образ.

Зараз схожа ситуація з Ольштином?

Вона динамічна. Кілька разів це питання стояло досить гостро. Ми усвідомлюємо, що у податковій ніхто не питатиме, чи ми вже отримали документи з Кошаліна чи Ольштина. Доки функціонує саме така система і відділи є її частиною, треба працювати одне з одним. І це стосується не тільки фінансових справ. Зі свого досвіду головування можу сказати: заходи, які вимагають співпраці, координації різних відділів, не завжди вдаються. Останній приклад — концерт-турне «Дударика» по Польщі. Він пройшов дуже успішно, але іноді мені здавалося, що дехто працював за принципом «це — моє, а більше мене нічого не цікавить». То для чого вам ОУП?

І є ще одна справа, про яку треба сказати. Пласт зареєструвався як окрема організація. На початках це була частина підструктури Об'єднання, ми допомагали із фінансовими питаннями, реєстрацією таборів тощо. Вони вирішили діяти окремо. І якщо вистоять так само, як, до прикладу, Українське історичне товариство, — самі шукають кошти, самі звітують, співпрацюючи паралельно з нами, — чудово.

30-ЛІТТЯ ОУП

Продовження з 7 сторінки

Так само було, коли Марко Сирник відійшов від ОУП і створив фонд «Провісита». Пласт став окремою юридично одиницею. Тепер ми вже не муситимемо до 15 вересня подавати заяви на гранти на табори, влітку — займатися дозволом від пожежників, кураторів освіти, страхуванням. Раніше це була також наша відповідальність. Це — окрема категорія діяльності та звітів. Головне — і далі співпрацювати, підтримувати одне одного, ділитися досвідом, не втратити те, що вдалось досягти на попередньому етапі.

То це добре чи погано? Бо це також втрати для організації.

Я наводжу цей приклад, аби показати, як можна говорити про це у категоріях переваг та змін, а не емоцій. Бо казали: «О, ще одні відійшли, все пропаде! Об'єднання вже не потрібне, всі відходять». Частина людей думатиме саме так. Найгірший варіант інший — те, що сталося зі Спільною юристів. Правників серед українців доволі багато. Деякі мають великий професійний досвід й позицію у громаді. У декого достатньо часу. Одному з них я кажу: «Де саме твій як юриста потенціал, помітний у нашій громаді?». Він інколи нам щось підказує, але не в силі очолити повноцінну організацію, яка би перебрала на себе питання юридичної допомоги українським громадським структурам, ініціювала співпрацю з юристами з України, а також допомагала правникам зберегти свою національну ідентичність. Є окремі люди, які допомагають, проте структури немає.

Тобто є загроза, що Пласт може втратити свою позицію?

Якщо не буде людей, які хотітимуть цим займатися, може бути по-різному.

Давайте підсумуємо. Кожна організація має свій етап життєвого циклу. Народження, розвиток, занепад, відродження і так далі. Яким ви бачите Об'єднання зараз, де воно знаходиться? На якому етапі?

Це з категорії: хрестини, заручини, шлюб і похорон? (*сміється*).

Мені важко сказати, який зараз етап. Я пам'ятаю політичні партії, що мали по кільканадцять міністрів, віцепрем'єра в уряді — а сьогодні їх вже немає, мало хто навіть про них пам'ятає. Об'єднання пережило декілька кризових моментів, коли його існування справді було під загрозою. Окрім цього, у нас є не тільки Головна управа у Варшаві, а й багато членів на місцях. Може, їх не 5-7 тисяч, як ми пишемо у звітах, але якщо подивитися на заходи, проведені за рік — масштаб помітний. Звісно, можна зробити зауваження, що 80% цих подій — культурно-розважального характеру, проте це немалий людський потенціал.

Історичні є. Я думала, що ви скажете, що 80% — це історія.

Ні, неправда. Історії не аж так багато.

Ми в «Нашому слові» віддзеркалюємо те, що відбувається. І в нас що не номер, що не подія — то на цвинтарі.

Бо там наше майбутнє (*сміється*).

То давайте все-таки повернемося до ОУП: який зараз етап переживає організація?

Кризу середнього віку. Ми вже багато пройшли, чимало позитивних і негативних періодів. Ще трохи часу лишилося, але деяких речей не зробити... вже не та сила у руках. Мені так здається.

Ваша посада — дуже стресова. Ви постійно стикаєтесь із мовою ненависті, зокрема скерованою безпосередньо проти вас. Узагалі робота з людьми є однією з найважчих. Що вам допомагає розслабитись? Як ви відпочиваєте?

Нещодавно я зрозумів, що не вмію відпочивати. Ця проблема — не тільки моя, а ще кількох людей в організації. Вони «ввійшли в ритм» і не можуть зупинитися, у них розвиваються межі між особистим та робочим. Це ми також «отримали в спадок» від попередників. Мирон Кертчак міг одразу після заходу в Перемишлі сісти в авто і поїхати до Гданська, бо там наступного дня щось відбувалося. У нього було завелике почуття місії.

Я іноді помічаю таке і за собою. Але не сакралізую цього. У межах програми «Школи лідерів» від Польсько-американського фонду свободи ми маємо раз на рік зустрічі — кілька днів обговорюємо важливі теми. Нещодавно говорили про професійне вигорання. Спеціалістка запропонувала нам тест, і виявилось, що половина людей у залі вже має ознаки вигорання.

Ви були серед них?

Так. Я до таких ситуацій ставлюся прагматично: підійшов до неї, спитав, чи можна про це поговорити індивідуально. Ми провели 6 чи 7 таких зустрічей, і я усвідомив, як далеко зайшов. Це специфіка неурядового сектору, куди люди йдуть працювати не для кар'єрного зростання, не з 9.00 до 17.00, а заради якоїсь місії.

У нас є серйозна проблема, але ми мало про це говоримо. У 2018 році я був у Харкові на Форумі неурядового сектору. Там був захід, присвячений волонтерському руху: виступали люди, які на початку війни на Сході створили на Харківському вокзалі пункт для поранених. Це була спонтанна волонтерська ініціатива. Окрім них, виступала представниця організації, яка об'єднує волонтерів у Дніпрі. Цю структуру допомогла заснувати єврейська організація з Ізраїлю. Перші розповідають, що через певний час постійного чергування у пункті допомоги на вокзалі людина починає божеволіти від втоми, за якийсь час охочих чергувати стає менше. Представниця з Дніпра говорить про іншу модель — опіку з боку фахового працівника над волонтерами, кар'єрне зростання у громадській організації. Я тоді зрозумів, у якому діапазоні ми оперуємо. Часто функціонуємо спонтанно — щось задумали: «Біжимо?» — «А, біжимо!».

Якщо ви заговорили про перспективи в інших організаціях, то давайте поговоримо про молодь. Чому не відбувається «омолодження організації»?

Як це не відбувається?

Хіба? Окрім Перемишля і Гданська.

Роман Білас, наприклад. Зараз — його перша чи друга каденція.

До речі, під час дискусій наприкінці 80-х років про те, що потрібно змінити в УСКТ, ми звертали увагу на потребу приходу молодого покоління та людей з різних середовищ. Ініціатором цих розмов був Ігор Щерба. Він також відіграв велику роль у процесі формування моєї активності в українській громаді.

А тепер молоді активісти скаржаться, що їх недооцінюють, що молодь використовується, аби «поносити столи». У деяких відділах їм дозволяють лише допомогти фізично, не більше.

Під час останніх вшанувань річниць акції «Вісла» ми виділили день на роз-

мову на цю тему, запросили людей, які представляють молодіжні середовища, наприклад, зі Щецина, Вроцлава, Гданська. Перемишля, Кракова. Ми запропонували їм розповісти про актуальні проблеми. Розмова вийшла напрочуд цікава, показала, що є різні варіанти і приклади ставлення в ОУП до молоді.

Ця співпраця триває чи зустріч була одноразовою?

Я думаю, що люди можуть далі працювати вже на особистому рівні. Звісно, добре було би проводити такі заходи раз на пів року.

Розкажу одну історію. Колись на Раду приїхали двоє молодих людей із Вроцлава і розповіли нам, як «цюлято» (у сілезькій говірці — «недобре») у тому місті, бо Ігор Саламон (голова гуртка ОУП у Вроцлаві) має монополію на все, не дає ключа до домівки. Але якби ви спитали Саломона, він би сказав: ця молодь напилася, розбила унітаз, після себе не поприбирала в домівці.

Розумієте, є різні перспективи. А зміни, для прикладу у Перемишлі, стали можливими завдяки тому, що там відбулася низка майстер-класів, зустрічей, спільна діяльність із людьми «ззовні». Спочатку ж була аналогічна ситуація. Приходив Андрій Чорний і казав, що купив американську швабру, а нікому помити підлогу: «Бо як ми були молоді, то ми дбали, бо то наш Народний дім». Був час у кінці 90-х, коли головою гуртка ОУП у Перемишлі вибрали молоду дівчину, вона намагалась внести у ці відносини щось нове, але тоді це не вдалось.

Доходимо до інтриги всього інтерв'ю. Ви минулого року казали, що не будете балотуватися на наступному з'їзді.

Бо це правда.

Ви не змінили свою думку?

Ні, ні.

А чому? Що сталося і які у вас плани? Жодних планів.

Тобто ви просто лишаєте Об'єднання...

Що значить лишаю?

Ви можете, звісно, не відповідати на це запитання, але нашим читачам дуже цікаво.

Пані Христино, подивіться на історію цієї організації. Скільки років був головою Юрій Рейт, скільки — Мирон Кертчак. Я очолюю ОУП найдовше. Це — перше. Друге — коли люди відходять від організації, то бачать, що щось вдалось, а щось не вийшло. Я розумію, що вже не зміню цю структуру своєю присутністю. Спілкування з чиновниками з міністерств, депутатами, постійна боротьба за малі і великі справи вже мені обридли. Так само мене нудить від спілкування з тими, хто «завжди знає як краще». Боюся, що ще кілька років — і досягну того рівня фрустрації, що буду не контролювати себе в розмовах. Я бачив людей, які не вміли вчасно відійти з поста. У мене теж є проблеми зі здоров'ям, тож вирішив сказати собі «стоп». На мене вже почали тиснути, аби я змінив рішення. Але вони не знають із чим мають справу (*сміється*). Я по батькові бойко.

Я інколи застосовую стратегію протипасти. Поки ви не доведете до ситуації, у якій може бути тільки повний провал або перемога, нічого не зміниться. У певний момент треба сказати: таваріщі, все. Це не якість ноу-хау, я це бачив колись в Ельблонзі. Там головою відділу була Ірина Будзинська. Добре справлялася, мала знання і вміла обертатися серед чиновництва, сама працювала у маршалківському управлінні. Одного разу на конференції відділу вона заявила: «Це мій останній термін, шукайте когось іншого, я не буду наступного разу висувати свою кандидатуру». Вона кілька разів це повторила. В усіх в одне вухо влетіло, з іншого вилетіло. І от настала наступна конференція Ельблонзького відділу, перед з'їздом.

Виступають делегати, і вона каже: «Як я вам уже говорила, я не висуваю свою кандидатуру на голову відділу». Усі: «Як це?». Ірина: «Я за тиждень взагалі переїжджаю жити до Гданська, уже не буду в Ельблонзі». Всі: «Катастрофа!» Починається паніка, намагаються швидко когось обрати: то ти будеш головою, то ти! На цій конференції не було охочих. Якийсь час відділ ніхто не очолював. А потім таки знайшли людину, і досі гарно все у них працює.

То кого ви бачите наступним головою Об'єднання?

Скажу вам широко — найслабшим у цій конструкції є питання наступника. Зараз у нас період, коли мало тих, які думають про майбутнє ОУП, а зациклились на формулі «без тебе все розвалиться». Це неправда. Так само було колись із Пластом. Існує таке поняття (це науково доведено) — мудрість колективу. Коли зберуться люди, для яких важливі наші питання, які мають досвід, вони знайдуть вихід. Я ставлюся до цього дуже спокійно.

А маєте якісь подальші робочі плани?

Ні. Я мав план, але він не спрацював.

То йдете, бо вам набридла робота в ОУП.

В дечому так, в дечому ні. Я вам скажу, що мене в громаді інколи дратує. Я ніколи не був схильний до такого рівня консерватизму. Інколи забагато «закритих» людей й забагато негативних емоцій у не вартих того справах. Як на мене, замало людей, що мають нестандартні потреби, нестандартний спосіб мислення. У цьому полягає небезпека для громади — вона може вмерти, якщо дрейфуватиме у напрямку «закритого товариства взаємного поплескування по плечах». Я вважаю, що перспективні особистості серед нас справді є.

Я зрозумів, що у нашій спільноті існують родинні звички — утворювати товариства, які складаються з місцевих, часто ментально схожі на спільноту одного давнього села. Бувають особи, що справді роблять багато для громади, та водночас хочуть бути в колі лише своїх. А навколо нас є доволі багато людей, які можуть нам у чомусь допомогти.

У книжці «Останні українці Польщі» Олег Криштопа всіх своїх героїв запитує, де їхній дім. Для більшості з них це складне запитання. А де ваш дім?

Колись Володимир Мокрий звернув увагу на те, що він не має такого «закорінення», місця, яке він вважає своїм. І я недавно усвідомив, що я також. Я народився в Шпротаві, але жив там до 14-річного віку. Пізніше туди приїжджав лише на кілька днів в році. Але того місця вже нема: сестра продала дім, в якому ми жили з батьками. Більшість інших наших родичів живе на Мазурах або в Україні. Значної частини батькового села Завіз у Лиському повіті вже не існує — там тепер Солінський залив, тобто все під водою.

У маминому селі Молодич Ярославського повіту будинок діда спалили ще у 1945 році, залишилась тільки одна липа. Але я туди їздив вже як турист. Мої діди похоронені на вигнанні у селі Мислиці у повіті Пасленк. Тобто я знаю історію цих місць, але там не живу. Я мешкав у Гданську і маю дуже приємні спогади про це місто. Деякий час жив у горах, але там я також був «людиною ззовні».

Найкраще почуваюся в горах — і ментально, і фізично. Але не відчуваю їх своїм домом. Думаю, що багато людей мого покоління має це «закорінення», принаймні ментальне, у тих, колись українських, землях. Хтось туди повернувся. Там вони живуть в оточенні історії. Натомість місце, де живемо ми, є майже нашим однолітком. Варшава була зруйнована під час війни. Я у столиці мешкаю з 1992 року, люблю її. Але не відчуваю, що буду, як Ян-Павло II, ставати на коліна і цілувати землю, коли повернуся сюди здалеку. ■

Христина ЗАНИК

Історія

Джерело: istorija-plastuiv.livejournal.com

▲ Викладачі і учні Школи українських пластунів в Шипйорні, 1922 рік

Українська школа в таборі інтернованих

Початок 1920-х років ознаменувався для українських сил завершенням боротьби за власну державу. На жаль, боротьба була програна. Однак, ніхто не збирався зупинитись. Потрібно було перегрупувати сили та визначитись із пріоритетами. Щодо останніх, то на еміграції їх було два: дипломатія та освіта. Саме освіта давала можливість виховати молоде покоління українців, готових стати до відродження власної держави. Завдання було не з простих. Але і з цим впорались емігранти. Свідченням цього є Школа українських пластунів, відкрита в січні 100 років тому в Польщі.

Інтернування та освіта в таборах

Однією із найчисленніших груп емігрантів в Польщі в першій половині 1920-х років були вихідці з Наддніпрянської України, а саме — інтерновані в таборах військові Армії Української Народної Республіки (УНР). Передумовами для переходу Армії УНР на терени Польщі були події польсько-радянської війни. Відповідно до Варшавської угоди (21 квітня 1920 р.) Польща та УНР виступали союзниками у війні з більшовицькою Росією. Успіх польсько-українських військ весни та початку літа 1920 р. закінчився контрнаступом більшовицьких військ. Довго протистояти переважаючим силам противника українці не могли і тому змушені були перейти р. Збруч (кордон із Польщею, після чого були роззброєні та інтерновані у таборах: Александрів-Куявський, Вадовиці, Стшалково, Пикulich, Ланцут, Піотрків-Трибунальський, Каліш і Ченстохова).

Умови інтернування були важкими: переповнені бараки, хвороби та занепад морального духу солдатів. Крім того, в таборах опинились і діти, в основному тих військових, що були інтерновані. Але також і сироти, що разом з Армією УНР перейшли польський кордон. Перебування дітей-сиріт серед військових погано позначалося на їх стані, по суті ними ніхто не опікувався. Так далі тривати не могло, варто було організувати для них навчання.

Тому була розроблена культурно-освітня програма, яка передбачала низку заходів: організацію мистецьких гуртків, художніх товариств тощо, а також систематичне проведення освітньої роботи в школах різного рівня: початкових, середніх, гімназіях; організацію курсів українознавства та іноземних мов.

Організація Школи

Освіта для дітей була в пріоритеті. Так, у таборі в Шипйорні заснували Школу українських пластунів на початку 1922 року. Загалом до її відкриття йшли майже весь 1921 рік. Польською

владою табору були відведені два шпитальні бараки, які в листопаді 1921 р. почали ремонтувати та пристосовувати до потреб школи. Переїзд дітей з інших таборів теж забрав трохи часу. Крім того, новоприбулі до Шипйорна діти проходили перевірку знань і уже після цього розподілялись до відповідного класу.

І уже 3 січня 1922 р. школа була відкрита під назвою «Школа українських пластунів» у складі п'яти перших класів, що налічували до 150 учнів. Крім українців тут навчалось ще 38 білоруських дітей, направлени сюди Варшавською репатріаційною комісією. Більшість учнів Школи були хлопцями.

І це були не просто звичайні хлопчачки, а діти, що пережили складний період в житті. Бачили своїми очима війни, смерть близьких, та, навіть, самі часто брали участь у військових діях. Тому до таких дітей було особливе ставлення викладацького складу, потрібно було їм приділяти більше уваги та з розумінням ставитись до особливостей їх поведінки. Дисципліна учнів сильно шкутильгала — частими були сварки, бійки тощо. Тому з перших днів існування Школи була введена варту вчителів, які весь час знаходились поруч із своїми підопічними.

Школа була зорганізована як пластунська сотня, в якій українці складала дві чоти, ще одну чоту становили білоруси. Така структура була характерна для Пласту, а також припала до душі учням — оскільки нагадувала військову організацію. Крім того, це давало можливість покращити дисципліну серед учнів та налагодити освітній процес. Найперше визначились із найбільш відповідальними, дисциплінованими та старанними учнями, які за пластовою традицією називались ройовими та чотовими. Саме вони перебрали на себе частково функції нагляду за дотриманням дисципліни серед учнів Школи. Також на чолі сотні призначено бунчужного — учня найуспішнішого в навчанні та дисципліні. Це було зроблено для того, щоб «розвантажити» вчителів від постійного нагляду за підопічними та виховати в учнів більше відповідальності за власні дії.

Але також керівництво Школи втілювало ідейні завдання, що полягали у вихованні національно свідомої молоді, яка з пошаною має ставитись і до нової країни проживання: «Метою було виховати з цих дітей громадян, свідомих своєї національності, які б по-братньому відносились до вкраїнців і всього вкраїнського, а поскільки польська влада вважала цих дітей за своїх малолітніх громадян, то й до Польщі, як держави».

Навчання та виховання в Школі

Труднощі були і з проведенням самого навчання. Оскільки підручників не було, то вчителям самим доводилось складати конспекти лекцій та тиражувати їх на шапіографі (пристрої для розмноження рукописного або друкованого тексту без друкарського набору). Крім загальноосвітніх предметів, запроваджено також вивчення певного ремесла: шевства, кравецтва, столярства, оправи книг. Такий підхід давав шанс випускникам школи набутти практичний фах та швидко знайти працю після отримання атестату.

Для того, щоб учні були максимально задіяні в навчально-виховному процесі та не мали можливості для саботажу навчання, чи порушень дисципліни, негідної поведінки, вводився суворий розпорядок дня. Отже, день починався рано, після вмивання та молитви учні виходили усією сотнею на зарядку або невеликий «прохід» марш табором. Після цього — сніданок у загальній їдальні із попередньою молитвою. Молитва взагалі відігравала важливу роль у вихованні учнів. Обов'язковими були ранкова та вечірні молитви, а також перед і після їжі. Якщо протягом першого року навчання такі молитви часто викликали протести та опір учнів, то на другий рік це стало звичним явищем, якому ніхто не чинив супротиву.

Навчання в класах тривало з 8.30 до 12.30 годин. Післяобідній час відводився на роботу в майстернях, для спорту і на підготовку до лекцій (занять). Та-

ким чином, хлопці щодня були зайняті протягом шістнадцяти годин, маючи всього одну вільну годину. Такий «завантажений» день учнів сприяв їх якнайшвидшому залученню до навчально-виховного процесу та позбавляв їх від згубних звичок та дозволяв налагодити дисципліну в Школі.

Окрема увага приділялась фізичному вихованню. Стали в нагоді набуті хлопцями військові знання. Оскільки на лекціях (заняттях) майже не було змоги займатися вихованням у дітей уваги та дисципліни, то плекання цих рис забезпечувалось за рахунок фізичних вправ. За основу взяли легкі і прості військові вправи. Такий підхід став в нагоді на перших порах існування Школи, коли для заняття спортом не було відповідного приладдя. Також завдяки фізичним вправам поліпшувалась дисципліна серед учнів та старанність у навчанні.

Незважаючи на труднощі перших місяців функціонування Школи та проблеми із дисципліною в частині учнів, все ж вдалося налагодити освітній процес. З початком весни заняття відбувались регулярно та без особливих складнощів. Навіть вдалось прискорити темпи навчання, бо виявилось, що хлопці здібні й працездатні і за належної мотивації здатні на більше.

А мотивація таки виявилась вагомим — було повідомлено, що вдало складені іспити дозволять учням поїхати на літо на дачу, ті ж хто «відстають» у навчанні залишаться в таборі. Літо на дачі стало справжнім подарунком для дітей. Вдалось знайти будинок в 12-и кілометрах від табору. Діти дуже раділи можливості провести час поза межами табору. Тим паче, що навколо був ліс та річка. Це сприяло активному проведенню часу та тренуванню в спорті.

Звісно, що наприкінці навчального року учні повинні були продемонструвати знання, склавши іспити. І не дивлячись на те, що перший шкільний рік був неповний (Школа була відкрита 3 січня 1922 р.), а іспит складали у червні того ж року, учні показали непоганий результат. Так, іспит складало 95 чоловік (58 українців і 37 білорусів), з них 43 учні мали в середньому 4 і вище балів (за п'ятибальною системою).

Однак, не судилось юним пластунам тривале навчання в Школі в Шипйорні. В 1923 р. у зв'язку з ліквідацією табору інтернованих мала бути розформована й школа. Частину учнів розмістили в польських притулках, іншу частину почали перевозити за допомогою В.С.Р. (Британського Допомогового Комітету) до Франції на роботу. Від повної ліквідації школи частково врятував дозвіл чеської влади на її переїзд до Чехословаччини. 18 грудня 1923 р. 29 дітей — пластунів цієї школи під проводом двох своїх учителів прибули до Праги. Тут їх розмістили при перехідній станиці Українського Громадського Комітету в окремому «Інтернаті дітей-сиріт». Бараки для цієї мети виділив Чеський Червоний Хрест. Тут діти й продовжували свою науку.

Перший рік навчання засвідчив, що незважаючи на труднощі в матеріальному плані, з дисципліною та організацією самого освітнього процесу, Школа себе виправдала та стала місцем не просто здобуття знань, а й гартування молодого національно-свідомого покоління українців. ■

Стаття підготовлена за матеріалами українських і польських архівів

Олена ГУМЕНЮК

Еміграція як виклик у творчості Леопольда Тирманд

2020 рік польський Сейм назвав роком Леопольда Тирманд – легендарного письменника, книги якого розкуповувалися вмиг, героя тисячі анекдотів, гуру польського джазу. 19 грудня відбулася онлайн-зустріч з Марселем Возняком на тему життя і творчості Тирманд. Учасники розмовляли, зокрема, про його досвід мігранта, який є сьогодні близьким багатьом приїжджим з України.

Леопольд Тирманд (1920-1985 рр.) – польський письменник і публіцист єврейського походження, його найвідоміший роман «Злий» вийшов у 1955 році, крім того письменник відомий своїми політичними есе.

Марсель Возняк – письменник, сценарист на телебаченні, журналіст, автор детективів і оповідань, а також біограф Леопольда Тирманд, що написав книгу «Тирманд. Письменник з білими очима». Під час подорожі слідами Тирманд він відвідав обидва узбережжя США, Росію, Литву і Німеччину.

Біографія польського письменника не є історією його слави, це розповідь про подолання кордонів, про зникнення і повернення. У книзі присутня і конспірація, і втеча від заслання у Сибір, і навіть зміна своєї ідентичності з польського єврея на француза, і виїзд до нацистської Німеччини, а також документи, що зникають, загублена труна, табличка на острові в океані, шкарпетки, джаз, сутінкова Варшава і таємниче фото, зроблене до війни, підслуховування, шпигуни і нью-йоркська метушня.

Модераторкою зустрічі була Олександра Іванюк, засновниця літературного клубу «По-сусідськи», що діє при Українському домі у Варшаві. Це була остання подія, організована в межах проекту «Інтеграція через літературу II», співфінансованого містом Варшава.

За її словами, вона дізналася про Тирманд з фільму «Містер Т.» та зацікавилася життям і творчістю письменника через його досвід мігранта. Він живе в одному місці, але пише іншою мовою і досягає успіху. Тирманд багато разів сумнівався, що обрав добрий шлях у житті та професію, і боявся невдач. Це загальна риса всіх мігрантів, які змушені починати своє життя та кар'єру в еміграції знову. На думку Олександри Іванюк, це не просто звичайна книга, біографія, а сценарій голівудського фільму.

Марсель Возняк розповів, що зацікавився Тирмандом, коли його професор запропонував написати роботу про книгу письменника «Злий» – роман про супергероя, такого, як Робін Гуд, Бетмен чи шериф з вестерну, що

з'являється з нізвідки, б'є бандитів, рятує нужденних жителів Варшави, захищає у багатих і дарує бідним.

Марсель Возняк згадав, що був посереднім студентом, часто переривав навчання, але повертався до нього, і, отримавши книгу від професора, не знав, що з нею робити: «Я майже нічого не знав про Тирманд, він не був і до сьогодні не є включеним до шкільної програми. В 2015 році мені потрібно було написати бакалаврську роботу, професор запропонував написати про Тирманд. Я був щасливий, бо писав про нього раніше. Однак, коли взяв попередню роботу, зрозумів, що написав її досить погано і що мені доведеться починати все спочатку. Я усвідомив, що так насправді невідомо, ким він був, бо не було його біографії. Я захистив роботу, отримав титул і вислав свою роботу до видавництва, яке публікує твори Тирманд. Мені досить швидко відповіли, що це найкраща робота над біографією Тирманд на сьогодні, бо ніхто і ніколи до них іншої біографії не надсилав». Такий випадок перетворив пересічного студента з проблемами в університеті на письменника. 2020 рік, оголошений роком Тирманд, гарантував Марселю успіх. Він написав ще одну книгу про письменника, об'їздив світ його слідами.

Возняк зазначив, що Тирманд був дуже сміливим, його все цікавило. Він вирушив до Парижа у 1930-х роках. У французькому посольстві сказав, що хоче поїхати вчитися у Францію, і йому дали стипендію після того, як він показав кілька своїх малюнків. У 1939 році він приїхав до Польщі на канікули, а після нападу Німеччини поїхав до Львова. Коли туди увійшла Червона армія, Тирманд втік до Литви. Він працював під прикриттям у радянській газеті

та в польському підпіллі, був партизаном. Навесні 1941 року НКВС (Народний комісаріат внутрішніх справ; рос. – Народный комиссариат внутренних дел – НКВД) розгромило польське підпілля, Тирманд заарештували і відправили до Сибіру. Коли він їхав потягом разом із засланими в'язнями, в потяг потрапила німецька бомба – так Тирманд-єврея від радянського заслання врятували нацисти. Тирманд жив в Литві у гетто, де поширював підпільну газету. Звідти втік до Німеччини. «Тирманд, який був євреєм, приходив до висновку, що найбезпечніше буде сховатись від торнадо в його епіцентрі, тому він отримав фальшиві документи, на яких було написано, що він французький католик, народжений у Польщі. З цими документами він звернувся до бюро примусової праці та виїхав на роботу до Берліна. Тирманд чудово одягався та добре володів французькою мовою, тому йому вдалося вписатися в легенду, яку він вигадав», – розповів Марсель Возняк.

Згідно з теорією Тирманд, будь-яка пересічна людина може досягти висот, якщо забажає і не буде задаватися питанням, чи досягнеш успіху, не буде турбуватися про інших, не буде боятися. Тирманд був надзвичайним оптимістом з великою впевненістю в собі. Він працював офіціантом в ресторані, де обслуговував німецьких солдатів, розмовляв з ними і не боявся їх.

Після повернення до Польщі написав книгу «Філіп» про своє життя в Німеччині без зазначення свого єврейського походження. Він не міг описати своє життя у Львові та партизанство у Литві через радянську окупацію Польщі. Його могли вбити або заслати за партизанську діяльність. Тирманд не

вступив до партії та не хотів мати з нею нічого спільного.

Після «відлиги» Тирманд написав роман «Злий» та заробив багато грошей без співпраці з комуністами. У книзі не було жодної згадки про комунізм. Між рядками люди читали про сьогодення, яке приховувала радянська влада. Він довів, що можна жити гідно, не продаючи себе окупанту. Деякі інші письменники за це його ненавиділи.

Він хотів емігрувати, але це було складно, позаяк він не міг отримати паспорт. На думку Олександри Іванюк, це є спільним для мігрантів. Звертаючись до Возняка, вона сказала: «Я впізнала себе у фрагменті твоєї книги, де ти дуже добре описав, як Тирманд очікував на свій паспорт. Ми, мігранти у Польщі, чудово це розуміємо. Як він добивався паспорта і як усе його життя залежало від цього. Ми часто робимо в Польщі собі карти побуту і знаємо, що таке очікування на документи, інколи понад рік. Це відчуття, що ти у в'язниці, бо не можеш нікуди виїхати. Мусиш спочатку отримати документи, але можеш теж їх не отримати. Інколи це так важливо, що людина перестає адекватно дивитися на реальність».

У 1965 році, коли Тирманд все ж виїхав до Америки, цензура викреслила його з польської історії. Його ім'я зникло з книгарень. Пропаганда зробила Тирманд божевільним, позером, людиною вечірок, а не супротивником комунізму. Люди вірили в це. Після падіння комунізму, після його смерті про нього всі забули. З'явилися нові письменники та нові теми, про Тирманд ніхто не згадував.

В Америці у 45 років Леопольд Тирманд, як часто це роблять мігранти, розпочав все з нуля. Таких письменників, як він, було сотні в капіталістичній країні, він не вирізнявся у тому середовищі. Тим не менше, після року життя в еміграції він досяг успіху. Отримав стипендію, подорожував країною і вирішив описати побачене. Він знайшов молоду журналістку, яка допомогла йому перекласти все англійською мовою та опублікувати його книгу в журналі «New Yorker». Американцям було дуже смішно читати про відомі речі з точки зору людини з бідної, окупованої країни. Так Тирманд став журналістом «The New Yorker». ■

Іванна КИЛЮШИК

Прінтскрін з події надано авторкою статті

Різдвяна мрія – повернення ікони в храм Гломчі

Чудова ідея народилася в маленькому селі Гломча, яке знаходиться на відстані 60 км від Перемишля, – повернути ікону, яка вже 75 років перебуває в Історичному музеї в Сяноці.

Ікона Божої Матері Елеуси з I половини XVII століття, що з грецької означає «милість», «милосердя», віками належала до Собору Пресвятої Богородиці і пророка Іллі в Гломчі. Оточена історичними думками, що ростуть біля церкви, вона вислуховувала молитви дітей Божих, розділяла їхні радощі та смутки, була в особливий пошани серед вірних.

На жаль, події 1945-47 років в Польщі змусили більшість українців Підкарпатського району залишити свою батьківщину, їх вивезли у Тернопільську область або у північно-західні землі Польщі. Це призвело до того, що більшість церков на Підкарпатті була

Зображення ікони надано авторкою статті

пограбована, знищена або перетворена на римо-католицькі костели. Щоб зберегти дорогоцінні ікони та церковні реліквії, лемківський музей в Сяноці

(сайт – muzeum.sanok.pl) позбирав їх та убезпечив від знищення. Таким чином, більше 200 ікон тепер знаходиться в сяноцькому музеї.

10 років тому один із мешканців Гломчі дізнався про перебування ікони Божої Матері Елеуси в музеї. Він засмутився, але відчув покликання повернути її до рідного храму.

На жаль, ця мрія не є реальною, бо ікона вважається дорогоцінним історичним скарбом і потребує відповідних умов для збереження. Єдине, що можна зробити, – це її скопіювати, щоби символічно повернути Матір Божу до села Гломча. Поверненням ікони до свого храму парафіяни та місцеві мешканці хочуть показати Пречистій Діві свою вдячність за її опіку, а також просити подальшої опіки і заступництва в Бога. Це мрія не лиш мирян, а самої Божої Матері, яка хоче прийти до нас і навести людей до Бога. Щоби збулися її слова, які

вона сказала на горі Атос: «Я прийшла сюди, щоб вас охороняти, а не шукати охорони».

Є чутки, що ця ікона чудодійна, але, на жаль, не існує жодного документального підтвердження цього. Тому якщо би хтось із читачів мав певні документи про цей образ, то це було би великою поміччю для церкви та мирян.

Процес придбання ікони вже почався і має закінчитися влітку 2021 року. Урочисте повернення ікони заплановане на свято св. Іллі, яке відбудеться 31 липня в суботу і яке також співпадає з 30-ю річницею повернення церкви в селі Гломча греко-католикам.

Суть Різдва полягає у відродженні в нас надії та появи ідей, які мали б зробити нас і світ кращими. Тож, якщо б хтось мав бажання дізнатися більше про цей проєкт та долучитися до зібрання коштів, просимо написати на мій е-мейл: anna.hucman@gmail.com або до о. Миколая Костецького: mkostetsk@gmail.com ■

Анна ГУЦМАН

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Anne Appelbaum, Paweł Potoroczyn, «**Matka Polka**». «OsnoVa», 2020. – 320 s.

Американська «Мати полька» говорить про Україну

В книжці-інтерв'ю «Мати полька» відома журналістка Енн Епплбом презентує цікаву аналітику про сучасний світ, зокрема про Україну, Польщу та Росію. Ніби не феномен, але такі рефлексії не надто часто трапляються в нашому світі, який полюбив спрощення і поверховий підхід. Досить важливим є й те, що про українські справи говорить журналістка світової величини. Вона вперше багато розповідає про себе, свої роздуми і життєвий вибір, наприклад, переїхати з США до Польщі або одружитися з Радославом Сікорським (який згодом став відомим польським політиком). Нагадаємо, що в 2018 році Енн Епплбом видала дуже важливу книгу «Червоний голод» в якій висвітлила одну з найбільш трагічних трагедій українського народу — Голодомор 1932-33 рр.

З книги ми дізнаємося, що журналістка народилася і виросла в США. В хорі співала твори польського ре-

несансу, але про Польщу знала лише з медійних повідомлень про воєнний стан. Вивчала російську мову, коли загострювалася риторика «холодної війни». Бачила, як «польський Давид» перевертає «московського Голіафа» в ім'я свободи та прав людини. І бачила, як Голіаф робить все, щоб ніхто не зазірав за «залізну завісу». Саме тому Східна Європа молодій Епплбом здалася суперцікавою. В середині 80-х років вона вперше побачила польську столицю, відвідала Ленінград та Львів, де побувала на Личаківському цвинтарі. Східна Європа у вигляді комуністичної Варшави зустріла її сірими, темними і мокрими вулицями та людьми, які на відміну від оточуючої реальності були цікавими і відкритими. Тому Епплбом вирішила залишитися і почала працювати тут кореспонденткою. Професія дала їй багато контактів з тодішньою польською опозицією, артистами та журналістами. Вона інтенсивно вивчала польську мову, гідами в якій стали відомі письменники — Адам Міцкевич та Чеслав Мілош.

Далі Енн Епплбом розповідає про свою сім'ю, роботу кореспонденткою у Варшаві і виїзди в Радянський Союз, про роботу над книгами «Гулаг» (за яку отримала Пулітцерівську премію) та «Червоний голод». Журналістка говорить про своє розуміння українства і чому в царські та більшовицькі часи усіма можливими способами це українство нищили. Каже також про те, як після 2014 року тлумачила у медіа західним політикам, у чому полягає стратегія Володимира Путіна. За її словами, складові цього процесу — це і агресія в Україні, і касетний скандал в Польщі, і втручання в американські вибори.

У своїх рекомендаціях для українців відносно того, що вони мають зробити, аби світ зрозумів, ким вони є, Енн Епплбом, зокрема, говорить: «Я почала б з інвестицій у театр, документальні стрічки і телевізійні програми. Фінансувала би також державне телебачення, щоб воно могло конкурувати з каналами, які належать олігархам і служать

виключно їхнім інтересам, щоб воно стало альтернативою російському телебаченню, яке русифікує Україну. (...) Україні потрібне культуротворче зусилля всенародного масштабу щодо розповіді про свою історію, щоб спочатку вона дійшла хоча б до всіх українців». Журналістка зауважує також, що українці лише на початку шляху до свого Романа Полянського чи Ольги Токарчук, які стануть привабливими для світової культури, а емансипаційно-популяризаторську роботу не виконає за них ні сама Енн Епплбом з її «Червоним голодом», ні Агнешка Голланд з фільмом про Гарета Джонса. Епплбом впевнена, що український якісний документальний серіал про корупцію, яка є універсальною проблемою, міг би стати однією з тем, яка би привернула світову увагу. Журналістка пригадує, що, наприклад, Іспанія не так давно перебувала в ізоляції, а зараз її кінематографією цікавиться весь світ. Епплбом оцінює також політично-культурний феномен, яким є Володимир Зеленський, а ще розповідає, на які її слова емоційно відреагував Петро Порошенко та згадує Адама Міхніка, який сказав, що після публікації «Червоного голоду» українською мовою вона стане популярнішою, ніж Степан Бандера.

Журналістка ділиться і думками про те, що може зараз зробити Польща для України. Тут вона перш за все заохочує сусідів до постійних відвідин, контактів, взаємопізнання і підтримки. Бо відомо, що слабка і непроевропейська Україна швидко перетвориться у російську провінцію. Говорячи про Росію, вона показує, як медіа укріплюють тамтешній режим і чого боїться його конструктор Володимир Путін. Енн Епплбом з сумом констатує, що світ зараз не так звертає увагу на захоплення Москвою соціальних мереж чи втручання у вибори, як побоюється мароканських терористів. Журналістка пояснює, чому Росія зараз не може стати частиною нормального демократичного світу, але вказує й на гріхи другої сторони, бо саме Захід до-

зволив Росії, наприклад, «випрати» у своїх банках величезні гроші, які тепер важко виявити. А нині ці мільярди підтримують «Брекзит» чи радикальні праві сили. Купівля нерухомості багатими росіянами сприяла шаленому росту цін на квартири в європейських містах. Це особливо дратує молодь і призводить до посилення правих чи лівих радикальних рухів, які у всьому звинувачують місцеві уряди. І це лише гвинтик російської машини, яка налаштована розвалити демократичний лад в Європі. Просто і ефективно. В Польщі, як зауважує журналістка, часто не розуміють, що Москві абсолютно не заважає, що їхні «корисні ідіоти», місцеві праві радикали у своїй риторичі є антиросійськими. За задумом Кремля, вони можуть навіть ненавидіти «русских». Головне, щоб просували антиєвропейські, антизахідні, антидемократичні погляди. З розсваренням між собою Заходом Москва впорається набагато легше, ніж з об'єднаним. Це таке «мemento» для всіх, кому встигла набриднути бюрократія Європейського Союзу, або тих, хто у Брюсселі бачить лише «гаманець» і зовнішній інструмент тиску.

Цікаво буде й познайомитися з поглядами Енн Епплбом про те, як могла б виглядати освіта в Польщі. За кращих умов, можливо, наш політичний вибір був би більш свідомим, а бачення світу співпадало б з реальністю, а не маніпулятивними інтерпретаціями. Журналістка розповідає також про політику свого чоловіка Радослава Сікорського, антисемітизм в Польщі і антиполонізм серед американських євреїв та загрози, що несе політика теперішньої польської влади. Говорить й про майбутнє медіа, яке вже нині можна простежити, якщо подивитися на реалії в Україні. Відповідає й на запитання про те, чи демократія встигне врегулювати соціальні мережі перед тим, як вони встигнуть її розбалансувати. Отже, кому цікаво, хай приєднується до розмови з Енн Епплбом. ■

Григорій СПОДАРИК

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Не стало вірного сина вербицької землі

22 грудня 2020 року упокоївся Ярослав Левко, активний учасник життя української громади та греко-католицької парафії у Любліні, який, проживши дев'яносто один рік, перейшов в інший світ, як переходять від темряви до світла, як стається при народженні.

Народився він у Вербиці, місцевості, яка зараз знаходиться на самому українсько-польському кордоні біля Любичі-Королівської. Там у церкві св. Михаїла, збудованій в кінці XIX ст., був охрещений у 1929 році. До початку Другої світової війни, коли Ярославові виповнилося 10 років, у 1939 році, Вербиця нахотувала понад 2 тисячі мешканців, серед яких 95% ідентифікували себе як українці, решту становили поляки та євреї. В першій половині XX ст. місцевість переживала свій бурхливий релігійно-культурно та суспільно-економічний розвиток. У селі діяв Народний дім, в якому перебувала читальня «Просвіти», а також гуртки «Рідна школа» і «Сільський господар», «Союз українок», кооператив «Надія». Неподалік церкви була початкова школа, в якій навчався Ярослав.

Здобуті знання розвивав в торговельній школі в Раві-Руській.

Після депортації мешканців на схід і захід у 40-х роках XX ст. село завмерло та перестало існувати, а монументальний дерев'яний храм сплюндрували, перетворили у склад добрив і довели до абсолютної руїни. Батько Ярослава Теодор був ув'язнений у концтаборі в Явожні, маму Марію з Ярославом та братом Василем комуністична влада примусово вивезла в рамках акції «Вісла» до Ружаньця біля Пененжна. Там він познайомився з Вірою Питель, з якою обвінчався у 1957 році у церкві в Гороститі на Підляшші, рідному селі дружини. З 1959-го, протягом понад 60 років, разом із своєю жінкою та донькою Христиню-Софією і внучкою він проживав у Любліні.

Дуже часто в своїх спогадах Ярослав Левко повертався до бурхливих та насичених багатьма подіями часів своєї молодості. Любив пригадувати рідне, хоч вже повністю знищене, село Вербиця, яке в його пам'яті залишилося найідеальнішим місцем на землі. Був вірний своїй українській національній ідентичності, цікавився всім, що було пов'язане з іс-

торією України, актуальними суспільно-політичними змінами та перспективами розвитку. Підтримував у різний спосіб громадську та релігійно-церковну діяльність української громади у Любліні. Був вірним читачем та розповсюдженцем тижневика «Наше слово». Завжди присутній, очікував ще довго перед початком богослужіння, щоб у відповідний момент сповістити дзвонами мешканців міста про літургійну молитву у візантійсько-українській традиції.

Дякуємо Вам, дорогий наш брате Ярославе, за Вашу послугу дзвонаря. Париж мав свого дзвонаря на весь світ дзвонаря в соборі Нотр-Дам, а ми мали Вас. Вдячні за щирі молитви, за всі прояви активності.

Чин похорону Ярослава Левка відбувся 28 грудня у люблінській греко-католицькій церкві, а його тілні останки спочили в родинній могилі поруч з дружиною на православному цвинтарі на вулиці Липовій. Хай Господь провадить Вас так, як це чинив впродовж шістдесяти років Вашого спільного греко-католицько-православного подружнього життя та поселить у місці світлому, де немає ні болю, ні печалі, але життя безконечне. ■

Отець Стефан БАТРУХ

Фото надано автором статті

45. Festiwal
ukraińskich zespołów dziecięcych
45. Фестиваль українських дитячих ансамблів

ogłóż Festival na kanale
Związek Ukraińców w Polsce KOSZALIN

YouTube

Запрошуємо до єдиного в Польщі Дому золотої осені з українською душею у Пралківцях біля Перемишля

У ньому створені найкращі умови, які відповідають сучасним стандартам. Тут можна знайти затишне місце та всебічну опіку, що створює сімейну атмосферу.

Пропонуємо довгострокову підтримку важко хворим та людям похилого віку, які потребують цілодобового догляду. У нашому Домі – повний спектр якісних послуг:

- ▶ постійний та кваліфікований догляд;
- ▶ повноцінне харчування з урахуванням індивідуальних потреб;
- ▶ терапевтичні та інтеграційні заняття;
- ▶ святкування та культурні заходи;
- ▶ гарні кімнати та зали для спільних зустрічей;
- ▶ прогулянки та поїздки до Перемишля.

Наш персонал – це медичні сестри, фізіотерапевти, масажисти, санітари з досвідом роботи та необхідними знаннями. У Домі цілодобово чергують, щоби за потреби швидко допомогти. Ми проводимо також медичні консультації за участю лікарів. Можна скористатися індивідуальною програмою реабілітації.

Безбар'єрний простір та ліфт дозволяють переміщатися на інвалідних візках та інших пристроях для людей з особливими потребами. Внутрішнє сонячне патіо та великий сад з лавочками призначені для відпочинку мешканців. У будинку знаходиться храм Божого Милосердя, у якому кожного дня проводять богослужіння українською мовою.

Спільнота Сестер служебниць НДМ широко запрошує поселитися разом усіх, хто цього потребує. Для цього потрібно лише оформити документи, які за потреби допоможе підготувати персонал. А оплата, пов'язана з проживанням та доглядом, у нас найнижча серед подібних установ.

Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej
Pralkowce 231, 37-700 Przemyśl
tel. 16 67 87 773
e-mail: edps.pralkowce@gmail.com

Відійшли...

Висловлюємо шире співчуття
Степанові Гнату,
членові управи гуртка ОУП у Білому Борі,
з приводу смерті тещі
† Марії Воробель
(з дому Лайкош)
і вуйка
† Степана Лайкоша
що упокоїлись 5 і 6 грудня 2020 року.
Вічна їм пам'ять!
Члени гуртка ОУП
і школа ім. Тараса Шевченка в Білому Борі

З-за океану надійшла до нас сумна вістка,
що 5 січня 2021 року у Торонто
після тяжкої хвороби, передчасно, на 61-му році
життя відійшла до Бога

бл. пам. Галина Микитин

донька патріотичного роду Анни (Милик)
і Сергія Мартинюків, борців за волю України,
багаторічних в'язнів сталінського режиму.

Галя виростала з нами у Варшаві, була
парафіянкою церкви оо. василіян та активною
членкинею молодіжного руху при столичному
гуртку УСКТ. Вона залишиться у нашій пам'яті
як дівчина з найчудовіших років організованої
діяльності української громади Варшави.

Нехай спочиває у Бозі!

Осамітнені лишилися:

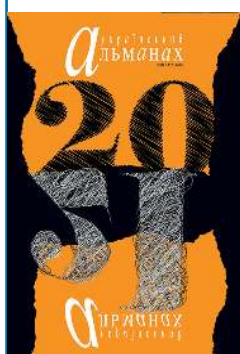
чоловік Нестор, син Ілля, доня Софія
та двоє братів – Олег і Ярослав з родинами.

Прийміть наші щирі слова співчуття,
обіймаємо вас і притуляємо до своїх сердець.

Столична спільнота українців

Від імені Об'єднання українців у Польщі дякуємо МАРІЇ ДАЦЮК з Торонто за пожертву 30 канадських доларів (90 польських злотих) для «Нашого слова».

«Український альманах»-2021

У цьому виданні відомі автори з Польщі та України пишуть про виняткові та актуальні теми, серед них: Наталія Кертичак – про 30-ліття Об'єднання українців у Польщі й виклики, перед якими стоїть сьогодні найбільша українська організація; професор Ярослав Сирник – про українську конспірацію на Лемківщині в 1939–1948 роках (зокрема він спростовує тезу про те, що до неї були причетні люди з-поза регіону). Також в «Українському альманасі» багато цікавого про інші маловідомі сторінки історії (яких стосується нове видання документів, підготовлене професором Романом Висоцьким, про пацифікацію Галичини у 1930 році; стаття директора архіву СБУ у Києві Андрія Когута про виселення українців з Бескидів на південь України у 1951 році). Актуальними є матеріали про ставлення в комуністичній й сучасній Україні до постаті Симона Петлюри. Редактор Славомір Савчук пише про українську активність на Підляшші крізь призму видань кінця 80-х і початку 90-х років ХХ століття.

В «Альманасі» також можна знайти цікаве інтерв'ю Ізи Хруслінської з Петром Тимоєм про польські вибори червня 1989 року й участь у них українців. Не бракує також статей про теми сьогодення – декілька авторів цікаво й компетентно пишуть про міграцію з України до Польщі. Про українців у Вроцлаві та в Нижній Сілезії, динаміку змін, ставлення польської адміністрації до зростання кількості мігрантів з України розповідає Софія Баянова. Особливо актуальними щодо приїжджених та стану української меншини у Польщі є статті про рідко обговорювану публічно тему змішаних подружжів. Пишуть про це Томаш Косек та Аніта Бжозовська.

У контексті змін в українській громаді варто також прочитати матеріал Ігоря Горківа про останні події й процеси у Перемишлі. Як і кожного року, з «УА» ви дізнаєтеся також про видатні постаті, політичні та культурні події в Україні, життя українців у Польщі.

На непрості часи – винятковий «Альманах».

Ціна 1 примірника 30,00 zł. (всіляка поштою – 8,00 zł.).

Замовлення просимо надсилати на адресу ТОВ «Тирса»:

TYRSA Sp. z o.o., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

e-mail: tyrsa@hot.pl, тел. +48 [22] 679 95 47

або перерахувати вартість, рівну кількості замовлених примірників, на банківський рахунок:

TYRSA Sp. z o.o., Warszawa

Nr 95 1160 2202 0000 0000 3170 4029

чи поштовим переказом з позначенням: скільки примірників замовляється.

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa,
tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10,
redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46,
redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostawecz.

Współpracownicy: Anastazja Krawczuk (Warszawa), Igor Isajew (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa), Zhanna Kuznietsova (Kijów), Ivanna Kyliushyk (Warszawa), Svitlana Melnyk (Kraków), Ivan Kysloshchuk (Lublin), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniński (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat),
22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego),
E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl

Internet: http://ukraincy.org.pl, http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotoskład: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2500 egz.

Pismo dofinansowane ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD:

IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie

www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

3. przegląd kina
ukraińskiego

ogłóż Festival na kanale
Związek Ukraińców w Polsce KOSZALIN

YouTube